

Beleid: prognoses en gezond verstand

Omgaan met vergrijzing, ontgroening en krimp

Rekenkamercommissie Wijchen
Drs. L. Berendsen
Ambtelijk secretaris

Postbus 9000
6600 HA Wijchen
E: gemeente@wijchen.nl

Onderzoekers:
mr. dr. Marcel Hoogwout
Willemijn Smit MA LLM

Datum: december 2013

INHOUDSOPGAVE

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	5
<i>Conclusies</i>	<i>5</i>
<i>Aanbevelingen</i>	<i>6</i>
NOTA FEITELIJKE BEVINDINGEN	7
1. INLEIDING	8
1.1 <i>Aanleiding onderzoek: krimp, vergrijzing en ontgroening als alles beïnvloedende dreiging</i>	<i>8</i>
1.2 <i>Opzet onderzoek</i>	<i>8</i>
1.3 <i>Leeswijzer</i>	<i>9</i>
DEEL I: WAT WETEN WE NU OVER DE KRIMP, VERGRIJZING EN ONTGROENING EN HET BELEID DAT DE GEMEENTE DAAROP VOERT?	11
2. DE BEVOLKINGSGROEI STAGNEERT EN DE SAMENSTELLING VERGRIJST EN ONTGROENT	12
2.1 <i>Ontwikkeling van de bevolkingsomvang: sterke groei van de bevolking</i>	<i>12</i>
2.2 <i>Ontwikkeling van de bevolkingssamenstelling: verdubbeling aantal inwoners in de leeftijd 60+ en een lichte krimp aantal inwoners in de leeftijd 20-</i>	<i>13</i>
2.3 <i>Prognoses voorspellen relatief stabiele bevolkingsomvang (CBS-prognose) en krimp (Gelderse prognose), vergrijzing en ontgroening</i>	<i>14</i>
3. WIJCHEN HEEFT GEEN UITGESPROKEN AMBITIE TEN AANZIEN VAN HET BEÏNVLOEDEN VAN DE BEVOLKINGSOMVANG EN -SAMENSTELLING, MAAR ANTICIPEERT WEL OP	19
3.1 <i>Wijchen streeft een geleidelijke bevolkingsgroei na met een evenwichtige samenstelling</i>	<i>19</i>
3.2 <i>Wijchen speelt op onderdelen in op toekomstige demografische ontwikkelingen</i>	<i>20</i>
DEEL II: HOE OM TE GAAN MET KRIMP, VERGRIJZING EN ONTGROENING?	21
4. IN HOEVERRE KUNNEN DE PROGNOSES ALS KOMPAS WORDEN GEBRUIKT VOOR HET TOEKOMSTIGE BELEID?	22
4.1 <i>De Gelderse prognose voorspelt structureel te negatief en de CBS-prognose neigt zichzelf over te corrigeren</i>	<i>22</i>
5. DE WAALSPRONG: INITIATIEVEN IN DE STADSREGIO ZIJN NIET PER DEFINITIE VAN INVLOED OP DE BEVOLKINGSOMVANG EN -SAMENSTELLING VAN DE EIGEN GEMEENTE	25
5.1 <i>De bouw van de Waalsprong komt voort uit het accommoderen van de bevolkingsgroei begin jaren '90</i>	<i>25</i>
5.2 <i>Het beleid ten aanzien van de woningbouwproductie kent sinds de periode 2010 een verschuiving van kwantiteit naar kwaliteit</i>	<i>26</i>
5.3 <i>Wijchen heeft nog steeds aantrekkingskracht op mensen van buiten de stadsregio en vormt een grotere magneet op inwoners uit Nijmegen, dan andersom</i>	<i>27</i>
5.4 <i>Conclusie</i>	<i>28</i>
6. VMBO-AFDELING MAASWAAL COLLEGE: AMBITIE KAN PROGNOSES VERSLAAN	29
6.1 <i>De bouw van de vmbo-afdeling komt voort uit de ambitie te beschikken over een volledig onderwijspakket</i>	<i>29</i>
6.2 <i>De grootte van de vmbo-afdeling druiste in tegen de toenmalige leerling prognoses, maar de praktijk heeft een sterke stijging van het aantal leerlingen uitgewezen</i>	<i>30</i>
6.3 <i>Huidige prognoses betekenen wederom een uitdaging voor het Maaswaal College</i>	<i>31</i>
6.4 <i>Conclusie</i>	<i>32</i>

7. DE ZANDLOPER: ANTICIPEREN OP DREIGENDE VERSCHRALING VOORZIENINGENNIVEAU	33
<i>7.1 De bouw van de Zandloper komt voort uit een dreigende verschraling van het voorzieningenniveau in Bergharen en een toenemend aantal leerlingen van de basisschool</i>	<i>33</i>
<i>7.2 Zo weinig mogelijk restmeters en zo functioneel mogelijke ruimtes vormden het uitgangspunt om een levensvatbaar MFA te realiseren.....</i>	<i>34</i>
7.3 Conclusie	34
BIJLAGE A OVERZICHT GERAADPLEEGDE DOCUMENTEN.....	35
BIJLAGE B OVERZICHT GEÏNTERVIEWDE PERSONEN	36
BIJLAGE C VERWERKING AMBTELIJK WEDERHOOR.....	37

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

CONCLUSIES

Op basis van de bevindingen uit dit onderzoek heeft de Rekenkamercommissie de volgende conclusies geformuleerd:

WIJCHEN VERGRIJST EN ONTGROENT

- Er heeft in het verleden reeds een verdubbeling plaatsgevonden van het aandeel inwoners in de leeftijd van 60 jaar en ouder. Daarnaast is al een kleine daling waar te nemen van het aandeel inwoners in de leeftijd 20 jaar en jonger. Volgens de prognoses zet deze trend zich door, maar er bestaan aanzienlijke verschillen tussen de Gelderse en de CBS-prognose over de mate waarin de signaleerde trend doorzet.
- Wijchen heeft geen generiek beleid om te sturen op de bevolkingsomvang en –samenstelling en evenmin beleid om bevolkingskrimp, vergrijzing en ontgroening tegen te gaan. Wijchen speelt daarentegen op diverse beleidsonderdelen wel in op de demografische ontwikkelingen die Wijchen te wachten staat.

OMGAAN MET KRIMP, VERGRIJZING EN ONTGROENING

Aan de hand van het uitdiepen van drie cases is in de praktijk een aantal alternatieven geanalyseerd met betrekking tot hoe vergrijzing en/of ontgroening in het beleid kunnen worden meegenomen. Deze analyses hebben tot de volgende conclusies geleid.

- *Omarmen van de prognoses:* De prognoses uit het verleden zijn afgezet tegen de feitelijke ontwikkeling. Op basis daarvan kan echter niet bij voorbaat een prognose worden aangewezen die als veilig vertrekpunt kan worden gehanteerd voor het toekomstig beleid van Wijchen. Het gemiddelde van de prognosecijfers (in ieder geval ten aanzien van de prognosecijfers voor de jaren 2010 en 2013) laat echter het kleinste afwijkingspercentage zien ten aanzien van de feitelijke bevolkingsomvang. Het combineren van meerdere prognoses lijkt hiermee de meest veilige keuze voor het geval men op basis van prognoses beleid wil formuleren.
- *Varen op eigen beleid:* De casus van het Maaswaal College leert ons dat het tot op zekere hoogte zin heeft om als gemeente uitgesproken ambitie te hebben ten aanzien van vergrijzing/ontgroening. In dit geval betreft die ambitie het realiseren van een onderwijsvoorziening om te voorkomen dat Wijchen verwordt tot een forensenstad, ook als deze ambitie indruist tegen de prognoses. De grote toestroom van het aantal leerlingen werd echter mede bepaald door een grote aantrekkingskracht van het Maaswaal College op de regio, die op voorhand niet was voorzien.
- *Afhankelijkheid van de regio:* In de casus van de Waalsprong was daarentegen invloed voorzien; een afvlakkende bevolkingsgroei ten gevolge van de VINEX-locatie de Waalsprong in Nijmegen. De trekkende werking van de Waalsprong als grote concurrent voor de bevolkingsgroei in Wijchen is echter in deze overschat, omdat Wijchen nog steeds een grote magneet vormt voor inwoners uit de stad Nijmegen en van buiten de Stadsregio Arnhem- Nijmegen. Dat neemt niet weg dat er helemaal geen sprake is van invloed - zonder de Waalsprong was Wijchen wellicht doorgegroeid naar een stad van 50.000 inwoners -, maar de impact hiervan is overschat.

- *Anticiperen op krimp, vergrijzing en ontgroening:* Tot slot is bij de casus de Zandloper ingespeeld op de demografische ontwikkelingen: krimp, vergrijzing en de daarmee gepaard gaande verschraling van voorzieningen. Of de investering in de Zandloper ook heeft plaats gevonden op basis van ‘demografische realiteit’ kan niet zonder meer beantwoord worden. Dit neemt echter niet weg dat de investering niet ten goede komt aan de leefbaarheid van de kleine kern (dit vormde echter geen onderwerp van onderzoek). Het zal echter een uitdaging blijven om een zo maximaal mogelijk aantal functies te combineren, zodat het MFA gedurende een langere periode levensvatbaar is. De vraag is of de politiek de kosten en de energie voor lief wilt nemen, mede vanuit het gegeven dat inzichten over hoe om te gaan met krimp, vergrijzing en ontgroening aan het veranderen zijn. Zo komt uit landelijk onderzoek naar voren dat het belang van een lokaal voorzieningenniveau voor de mate van aantrekkelijkheid van een gemeente blijkt te worden overschat.

AANBEVELINGEN

Op basis van de conclusies beveelt de Rekenkamercommissie de gemeenteraad aan:

- zich in de besluitvorming niet te laten leiden door één prognosebron. De prognoses hebben niet de waarheid in pacht en vertonen onderling significante verschillen. De ene prognose kan namelijk een heel ander beeld van de toekomstige werkelijkheid schetsen dan een andere prognose. Voor zover zij onderling consistent zijn (i.c. in dezelfde richting wijzen), kunnen ze gezamenlijk wel een indicatie geven van de ontwikkelingsrichting van de omvang en samenstelling van de bevolking bij ongewijzigd beleid;
- om ambities ten aanzien van het beïnvloeden van de trend richting vergrijzing en ontgroening in de bevolkingssamenstelling expliciet te maken in het beleid en zich niet bij voorbaat neer te leggen bij de prognoses. Voorbeelden uit het onderzoek laten zien dat het hebben van een uitgesproken ambitie een positieve invloed kan hebben op de omvang en samenstelling van de bevolking;
- de invloed van de regio niet te overschatten;
- een standpunt in te nemen ten aanzien van de verschraling van het voorzieningenniveau in kleine kernen versus eventuele investeringen ten aanzien van het vergroten van de leefbaarheid. Wegen eventuele baten op tegen de lasten, nu uit landelijk onderzoek naar voren komt dat de aantrekkelijkheid van een gemeente op basis van het voorzieningenniveau wordt overschat?

NOTA FEITELIJKE BEVINDINGEN

1. INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK: KRIMP, VERGRIJZING EN ONTGROENING ALS ALLES BEÏNVLOEDENDE DREIGING

Recent onderzoek van het Planbureau voor de Leefomgeving wijst uit dat de komende decennia de demografische ontwikkelingen naar verwachting nergens in Nederland kunnen worden omschreven als ‘business as usual’ (Demografische ontwikkelingen 2010-2040. Ruimtelijke effecten en regionale diversiteit. Planbureau voor de Leefomgeving, 2013). In grote delen van het land is het onzeker of de bevolking blijft groeien of gaat krimpen. Bovendien zijn de veranderingen in de bevolkingssamenstelling minstens zo belangrijk. Vergrijzing is een belangrijke ontwikkeling en de aantallen gezinnen en jonge huishoudens zullen afnemen.

Demografische ontwikkelingen hebben gevolgen voor veel aspecten van het maatschappelijk leven en daarmee ook voor de inhoud van overheidsbeleid. Een toename van het aantal oudere huishoudens (vergrijzing) betekent een toenemende behoefte aan voor ouderen geschikte woningen en zorgvoorzieningen. Een daling van het aantal kinderen (ontgroening) in de schoolgaande leeftijd leidt tot daling van de leerlingenaantallen en minder vraag naar andere op kinderen gerichte voorzieningen. Door het college en de gemeenteraad van Wijchen is op diverse momenten en naar aanleiding van verschillende beleidsnota’s (waaronder de Woonvisie en het beleidsplan Wet maatschappelijke ontwikkeling) gediscussieerd over demografische ontwikkelingen.

Structurele bevolkingsdaling en veranderingen in de samenstelling staan dus steeds hoger op de bestuurlijke agenda en vanuit die optiek beoogt de Rekenkamercommissie met haar onderzoek naar demografische ontwikkelingen de gemeenteraad in de gemeente Wijchen handvatten te bieden voor zijn kaderstellende en sturende rol hieromtrent.

1.2 OPZET ONDERZOEK

VRAAGSTELLING

Voor het onderzoek heeft de Rekenkamercommissie de volgende hoofdvraag geformuleerd:

‘Wat is de bestuurlijke rol van de gemeente Wijchen ten aanzien van demografische ontwikkelingen, welke aandachtspunten zijn te formuleren voor gemeentelijk beleid hieromtrent en in hoeverre kan de gemeente op basis van het huidige geformuleerde beleid de demografische ontwikkelingen tot aan 2030 met vertrouwen tegemoet zien?’

Deze hoofdvraag kan onderverdeeld worden in een zestal deelvragen:

1. Wat is de bevolkingsomvang en -samenstelling van de gemeente Wijchen en omliggende gemeenten en wat is de prognose voor de toekomst (2020, 2030, 2040, 2050)?
2. Heeft de gemeente beleid geformuleerd om de bevolkingsomvang en -samenstelling te beïnvloeden?
3. Wat zou de prognose ten aanzien van bevolkingsomvang en -samenstelling kunnen betekenen voor de voorzieningen in de gemeente Wijchen?
4. In hoeverre heeft het gemeentebestuur van de gemeente Wijchen de prognose voor de bevolkingsomvang en -samenstelling doorvertaald naar zijn beleid?

5. In hoeverre slaagt het gemeentebestuur er tot nu toe in om de geformuleerde beleidsdoelstellingen ten aanzien van bevolkingsomvang en -samenstelling te realiseren?
6. In hoeverre leiden beleidsmatige ontwikkelingen met betrekking tot bevolkingsomvang en -samenstelling in omliggende gemeenten tot aandachtspunten voor het eigen beleid?

ONDERZOEKSAANPAK

Ter beantwoording van de geformuleerde hoofd- en deelvragen is de volgende aanpak voor onderzoek gehanteerd:

- a. Eind augustus 2013 heeft er een startbijeenkomst plaatsgevonden met de Rekenkamercommissie en de onderzoekers. Tijdens de startbijeenkomst zijn de definitieve onderzoeksvragen vastgesteld en is de planning nader uitgelijnd.
- b. Allereerst is binnen de gemeente Wijchen in kaart gebracht welke bevolkingsprognoses de gemeente gebruikt op de beleidsterreinen wonen, zorg, welzijn, onderwijs, economie en sport/recreatie. Vervolgens zijn de uitkomsten van de recente prognoses en prognoses uit het verleden in kaart gebracht en met elkaar vergeleken.
- c. Op basis van deskresearch is vervolgens een eerste indruk verkregen in hoeverre de gemeente Wijchen beleid heeft geformuleerd om de bevolkingsomvang en –samenstelling te beïnvloeden.
- d. Daarna is op hoofdlijnen gezien wat de prognoses en de ambitie van de gemeente Wijchen gezamenlijk zouden kunnen betekenen voor de voorzieningen in de gemeente Wijchen in de toekomst.
- e. Eind september 2013 heeft wederom een bijeenkomst met de Rekenkamercommissie en de onderzoekers plaatsgevonden. Tijdens deze bijeenkomst hebben de onderzoekers hun bevindingen en verwonderpunten ten aanzien van stap b tot en met d gepresenteerd. Bij deze gelegenheid is in overleg met de Rekenkamercommissie een drietal nader te onderzoeken cases geselecteerd waarin het gebruik en het nut van de prognoses met betrekking tot de omvang en samenstelling van de Wijchense bevolking nader zijn onderzocht. Deze cases zijn de Waalsprong in Nijmegen, de MFA De Zandloper en de vmbo-afdeling van het Maaswaal College. In iedere casus heeft een eigen vraagstelling/onderzoekshypothese centraal gestaan die wel allen verband houden met de demografische ontwikkelingen in gemeente Wijchen en eventuele doorvertaling daarvan naar haar beleid.
- f. Vervolgens hebben eind oktober 2013 vijf interviews plaatsgevonden met betrokkenen bij de drie geselecteerde cases. Zowel sleutelfiguren binnen- en buiten de gemeentelijke organisatie zijn bevraagd.

1.3 LEESWIJZER

Het rapport is ingedeeld in twee delen. In het eerste deel, bestaande uit de hoofdstukken 2 en 3, wordt nader verkend in hoeverre de vraagstukken van krimp, ontgroening en vergrijzing in de gemeente spelen en wat op dit moment het beleid is om hier invloed op uit te oefenen. In hoofdstuk 2 worden de demografische ontwikkelingen in Wijchen uit het verleden gepresenteerd, alsmede de toekomstige demografische ontwikkelingen op basis van verschillende prognoses. In hoofdstuk 3 wordt gezien in hoeverre Wijchen beleid heeft geformuleerd gericht op het beïnvloeden van de bevolkingsomvang en -samenstelling, dan wel in hoeverre Wijchen rekening houdt met de demografische voorspellingen op het vlak van vergrijzing en ontgroening.

Het tweede deel van het rapport verkent de mogelijkheden van de gemeente om in het toekomstige beleid om te gaan met de voorspelde krimp, vergrijzing en ontgroening. In hoofdstuk 4 wordt de voorspellende waarde van prognoses gezien, zodat kan worden beoordeeld in hoeverre de gemeente er goed aan doet om in haar beleid expliciet rekening te houden met de prognoses. Vervolgens wordt in de hoofdstukken 5 tot en met 7 aan de hand van drie cases bekeken hoe de verschillende opties die de gemeente heeft, in de praktijk uitwerken: een casus waarbij de invloed uit de regio wordt gezien en de mate waarin dat van belang is voor het eigen beleid (de Waalsprong), een casus waarbij tegen de prognoses in is gevaren (vmbo-afdeling Maaswaal College) en een casus waarbij expliciet is ingespeeld op de prognoses (de Zandloper). Uit deze analyses is vervolgens geprobeerd een aantal lessen te trekken hoe de gemeente met de vergrijzing en ontgroening en de prognoses daarover in de diverse toekomstige beleidsdiscussies kan omgaan. Deze lessen zijn uitgewerkt in de vorm van conclusies.

DEEL I: WAT WETEN WE NU OVER DE KRIMP, VERGRIJZING EN ONTGROENING EN HET BELEID DAT DE GEMEENTE DAAROP VOERT?

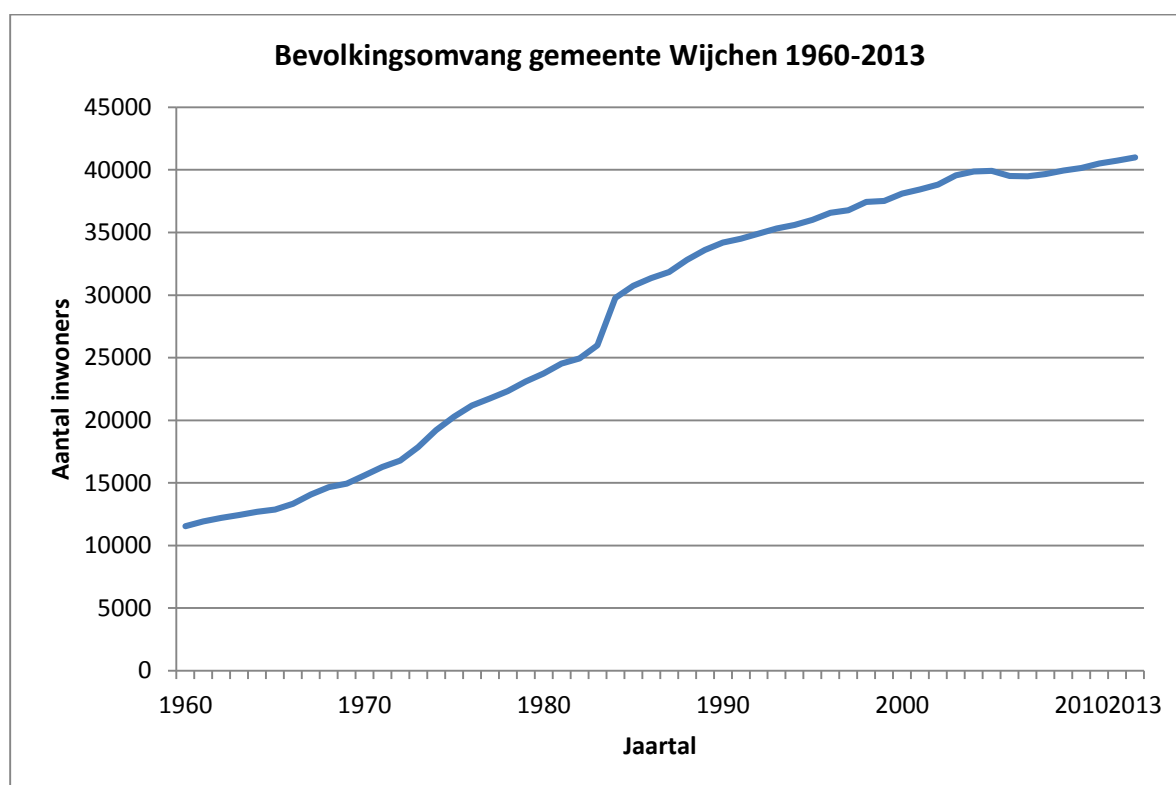
In dit eerste deel gaan wij in op de vraag in hoeverre er sprake is van krimp, vergrijzing en ontgroening in Wijchen. We kijken daarbij niet alleen naar de ontwikkeling van de bevolkingssamenstelling in het verleden, maar ook naar de belangrijkste prognoses voor de toekomst. Daarnaast verkennen we de mate waarin Wijchen nu al ambities en/of beleid heeft om invloed uit te oefenen op de bevolkingsomvang en -samenstelling.

2. DE BEVOLKINGSGROEI STAGNEERT EN DE SAMENSTELLING VERGRIJST EN ONTGREENT

In dit hoofdstuk zal allereerst een terugblik worden gegeven op de demografische ontwikkelingen in de afgelopen jaren in Wijchen. Hoe heeft de bevolkingsomvang en -samenstelling zich in het verleden ontwikkeld? Vervolgens kijken we vooruit en wordt de verwachte bevolkingsomvang en -samenstelling op basis van de Gelderse prognose en de CBS-prognose weergegeven.

2.1 ONTWIKKELING VAN DE BEVOLKINGSOMVANG: STERKE GROEI VAN DE BEVOLKING

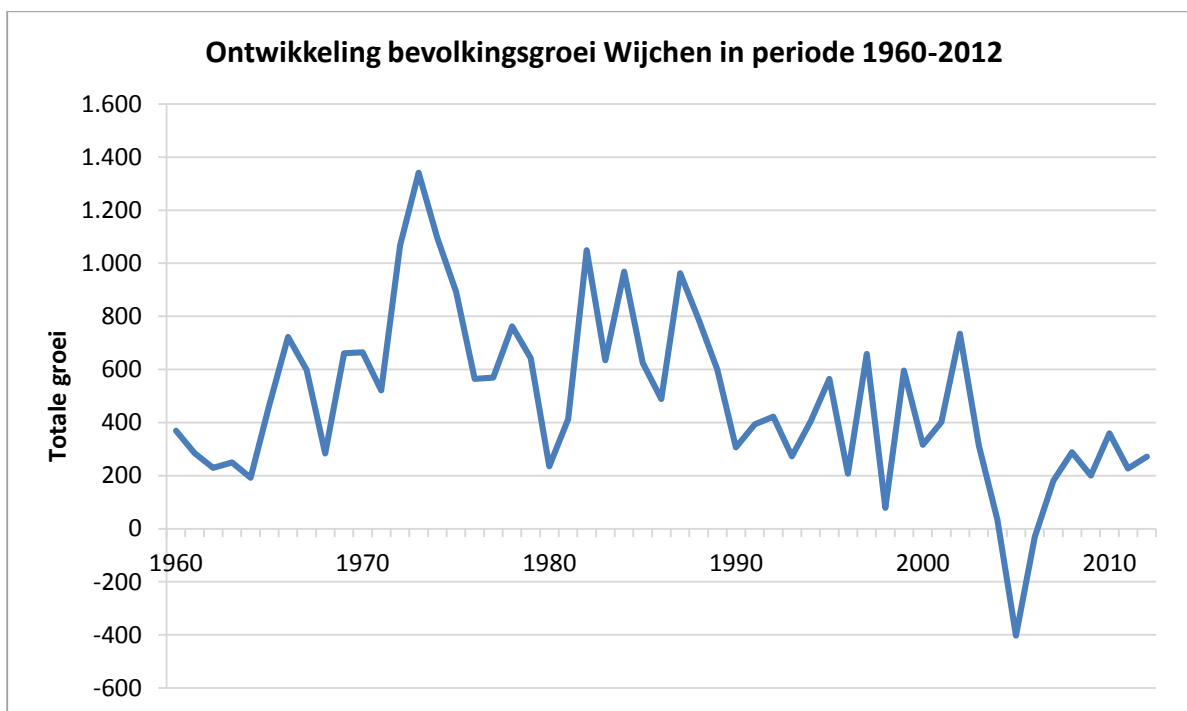
In figuur 1 en figuur 2 is de ontwikkeling van de bevolkingsomvang en -groei weergegeven in Wijchen (peildatum 1 januari 2013).¹ De bevolking in Wijchen is de afgelopen decennia vrijwel ieder jaar toegenomen. Opvallend is de krimp in 2005. In de jaren 2000 tot en met 2007 heeft er echter in Nederland een demografische revolutie plaatsgevonden. Door een sterke stijging van de emigratie naar het buitenland en een sterke daling van de immigratie, was het buitenlandse migratiesaldo sinds 2003 negatief. Daarnaast speelt ook de afname van het aantal geboorten een rol in de bevolkingsdaling. In 2008 is deze trend gekeerd en vestigen zich, voor het eerst sinds 2003, weer meer mensen in Nederland dan dat er vertrekken naar het buitenland. Dit heeft tot gevolg dat de groei van de Nederlandse bevolking in 2007, 2008 en 2009 weer toeneemt (Bevolkingsprognose Gelderland 2012, maart 2012). Deze ontwikkeling is ook waar te nemen in de ontwikkeling van de bevolkingsomvang en -groei in Wijchen.

Figuur 1: Bevolkingsomvang Wijchen 1960-2012 (bron: CBS)

¹ Bevolkingsgroei wil zeggen: het verschil tussen geboorte en immigratie enerzijds en sterfte en emigratie anderzijds.

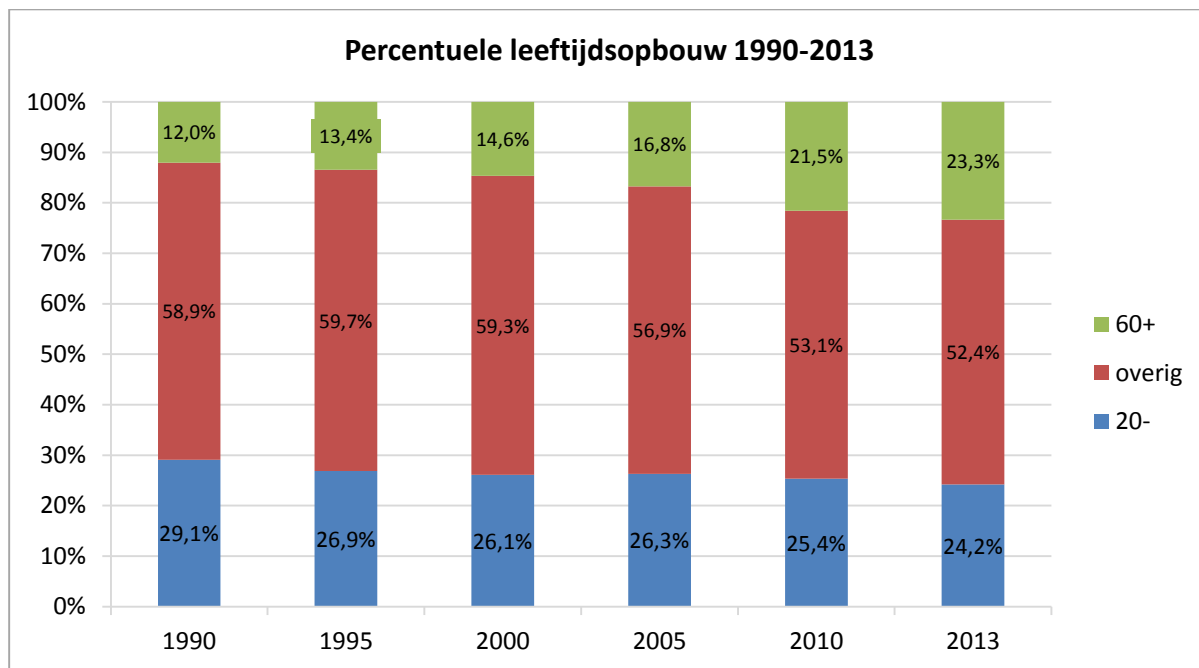
Alhoewel die daling niet heeft doorgezet, lijkt de groei in het nieuwe millennium wat af te vlakken. Dit is duidelijker te zien in figuur 2, waarin zichtbaar is dat het aantal inwoners waarmee Wijchen per jaar groeit na 2005 duidelijk lager ligt dan de meeste voorgaande jaren.

Figuur 2: Bevolkingsgroei Wijchen 1960-2012 (bron: CBS)

2.2 ONTWIKKELING VAN DE BEVOLKINGSSAMENSTELLING: VERDUBBELING AANTAL INWONERS IN DE LEEFTIJD 60+ EN EEN LICHTTE KRIMP AANTAL INWONERS IN DE LEEFTIJD 20-

In figuur 3 is de ontwikkeling van de percentuele leeftijdsopbouw (peildatum 1 januari 2013) sinds begin jaren '90 weergegeven. Opvallend is dat in deze periode in Wijchen reeds een verdubbeling heeft plaatsgevonden van het aandeel inwoners in de leeftijdscategorie van 60 jaar en ouder. Deze leeftijdscategorie is gestegen van 12% in 1990 naar 23,3% in 2013. Daarnaast is een lichte daling ingezet van het aandeel inwoners in de leeftijdscategorie van 20 jaar en jonger. Deze leeftijdscategorie is gedaald van 29,1% in 1990 naar 24,2% in 2013.

Figuur 3: Percentuele leeftijdsopbouw gemeente Wijchen 1990-2013 (bron: CBS)

De ontwikkelingen in de bevolkingssamenstelling in het verleden lijken daarmee de verwachting te staven dat de trend van vergrijzing en ontgroening in de toekomst door zal zetten.

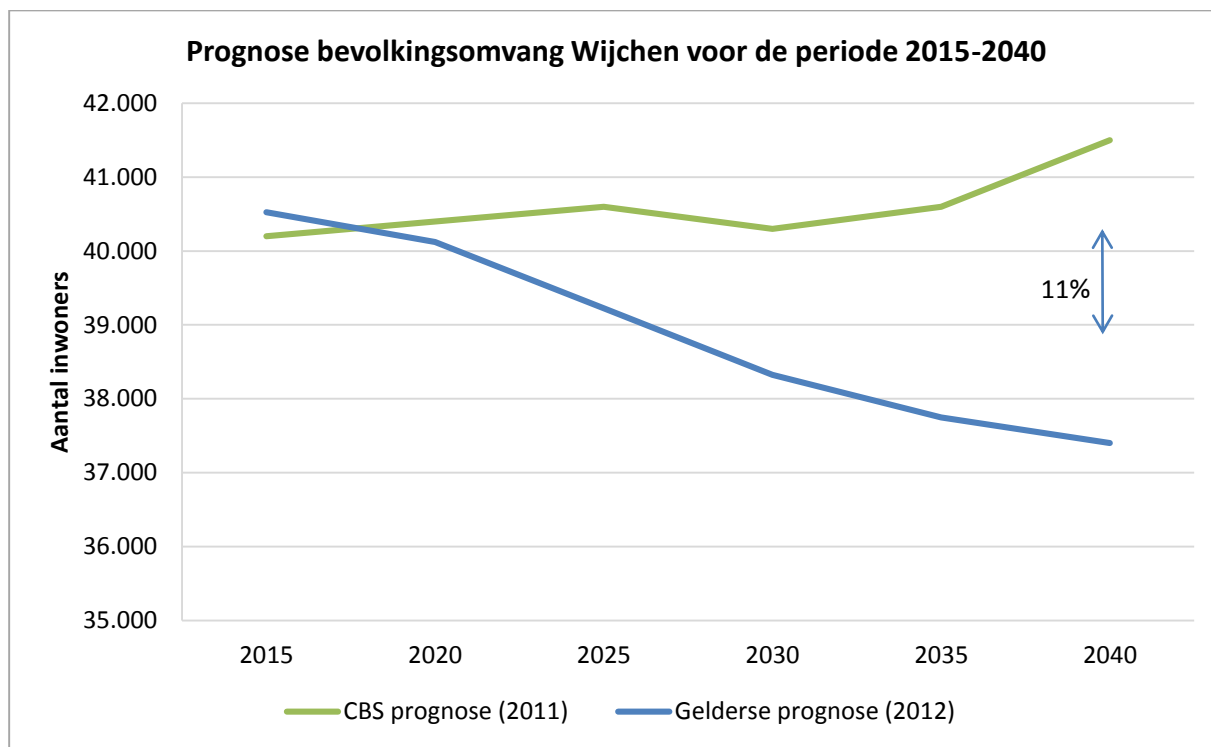
2.3 PROGNOSES VOORSPELLEN RELATIEF STABIELE BEVOLKINGSSOMVANG (CBS-PROGNOSE) EN KRIMP (GELDERSE PROGNOSE), VERGRIJZING EN ONTGROENING

Er zijn in Nederland verschillende bevolkingsprognoses in omloop, ieder met een eigen model. In Wijchen wordt derhalve ook gebruik gemaakt van de verschillende bevolkingsprognoses, waaronder de CBS-prognose en de prognose van de provincie Gelderland. Daarnaast wordt gebruikt gemaakt van overige 'doelgroep gerichte prognoses', waaronder bijvoorbeeld de dementie prognose van Alzheimer Nederland en prognose Kinderopvang.

In de navolgende paragrafen worden de prognoses ten aanzien van de bevolkingssomvang en -samenstelling in Wijchen gepresenteerd. De prognose van het CBS (regionale prognose 2011-2040) wordt hierbij ook vergeleken met de Gelderse prognose (2012-2050). Voor de vergelijking is gebruik gemaakt van de regionale CBS-prognose 2011-2040 (in plaats van de prognose 2013-2040), omdat de Gelderse prognose uit 2012 is gebaseerd op de prognose 2011-2040. De prognose van ABF Research (Primos prognose) wordt niet nader genoemd, omdat de prognosecijfers overeen komen met de Gelderse prognose.²

² De Gelderse prognose wordt opgesteld conform het Primos model van de firma ABF Research, ook wel het Interprovinciaal bevolkingsmodel genoemd. De provincie heeft de mogelijkheid om de referentiescenario's aan te passen bij het genereren van de prognoses, zoals bijvoorbeeld ten aanzien van de woningbouwproductie. De referentiescenario's worden door ABF Research in overleg met provincies opgesteld. De provincie heeft derhalve de afgelopen jaren de referentiescenario's niet of nauwelijks gewijzigd. De cijfers van de Gelderse prognose uit 2012 komen dan ook overeen met de prognose van ABF Research uit 2011, die door Wijchen is gebruikt bij het opstellen van de Woonvisie.

VOORSPELLINGEN OVER KRIMP LOPEN TUSSEN GELDERSE PROGNOSE EN CBS-PROGNOSE BEHOORLIJK UITEEN
In figuur 4 zijn de Gelderse prognose en de CBS-prognose ten aanzien van de bevolkingsomvang in Wijchen weergegeven. De CBS-prognose presenteert in de periode 2015-2020 nog een lichte bevolkingsgroei, dit in tegenstelling tot de Gelderse prognose die een bevolkingskrimp voorspelt. Daarnaast laat de Gelderse prognose een bevolkingskrimp zien tot aan 2040, dit in tegenstelling tot de CBS prognose die vanaf 2035 weer een lichte bevolkingsgroei voorspelt. De totale afwijking tussen de bevolkingsprognoses loopt op tot 11% in 2040.

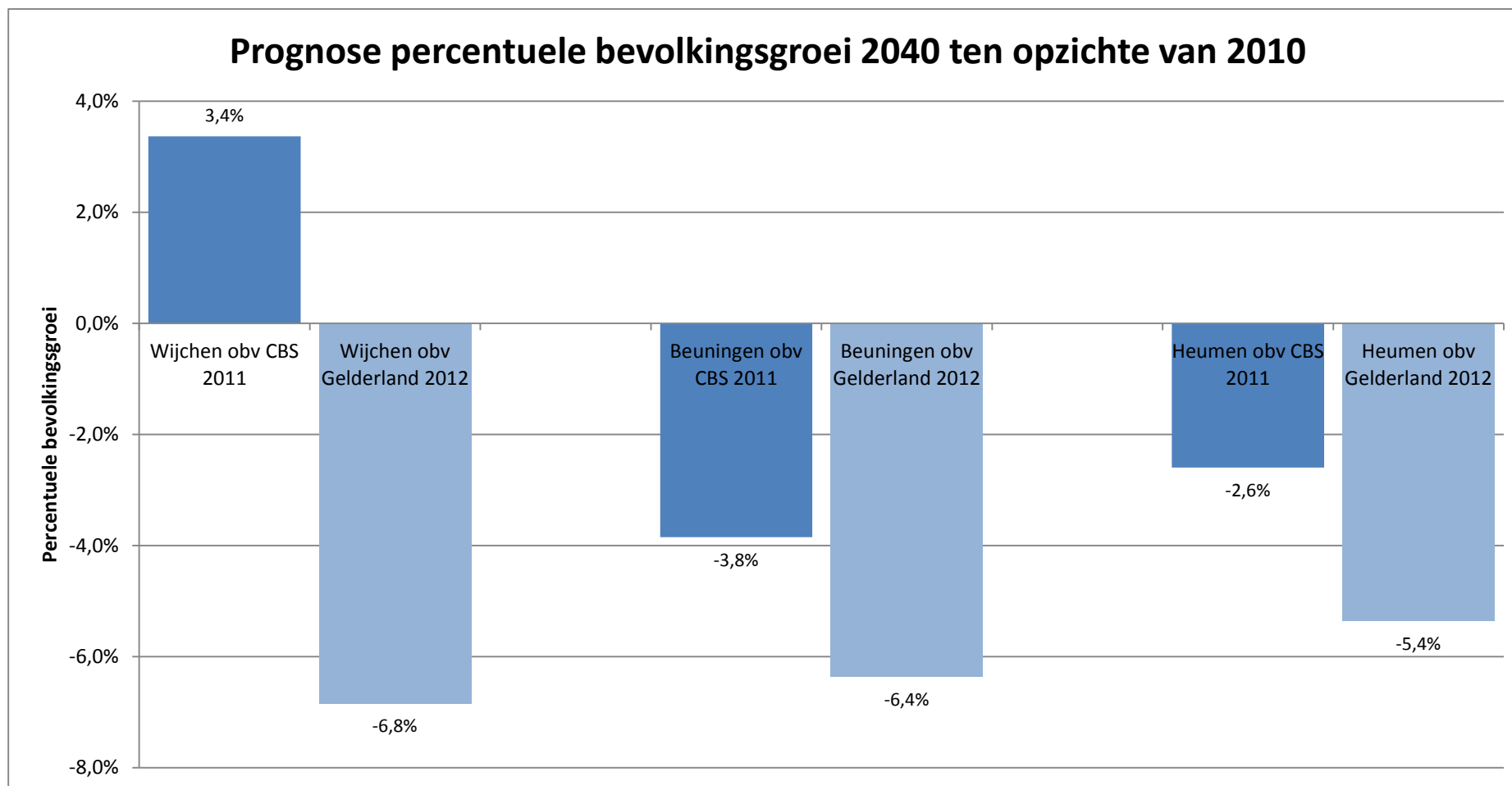

Figuur 4: Prognose bevolkingsomvang Wijchen 2015-2040 (bronnen: CBS-prognose 2011-2040 en Gelderse prognose 2012-2050).

De prognoses van de provincie lijken structureel negatiever over de verwachte bevolkingsgroei. Dit is ook terug te zien als de voorspellingen over de bevolkingsgroei worden vergeleken met die van de buurgemeenten (zie figuur 5). Daarnaast lijkt de Gelderse prognose ook negatiever over de relatieve krimp in Wijchen ten opzichte van de omliggende gemeenten. Het CBS ziet juist aanzienlijk meer groei in Wijchen dan in de omliggende gemeenten.

Conclusie ten aanzien van de verwachte krimp: De beide prognoses verschillen op essentiële punten flink van elkaar. Dit roept de vraag op in hoeverre ze bruikbaar zijn als kompas voor het bepalen van het gemeentelijke beleid.

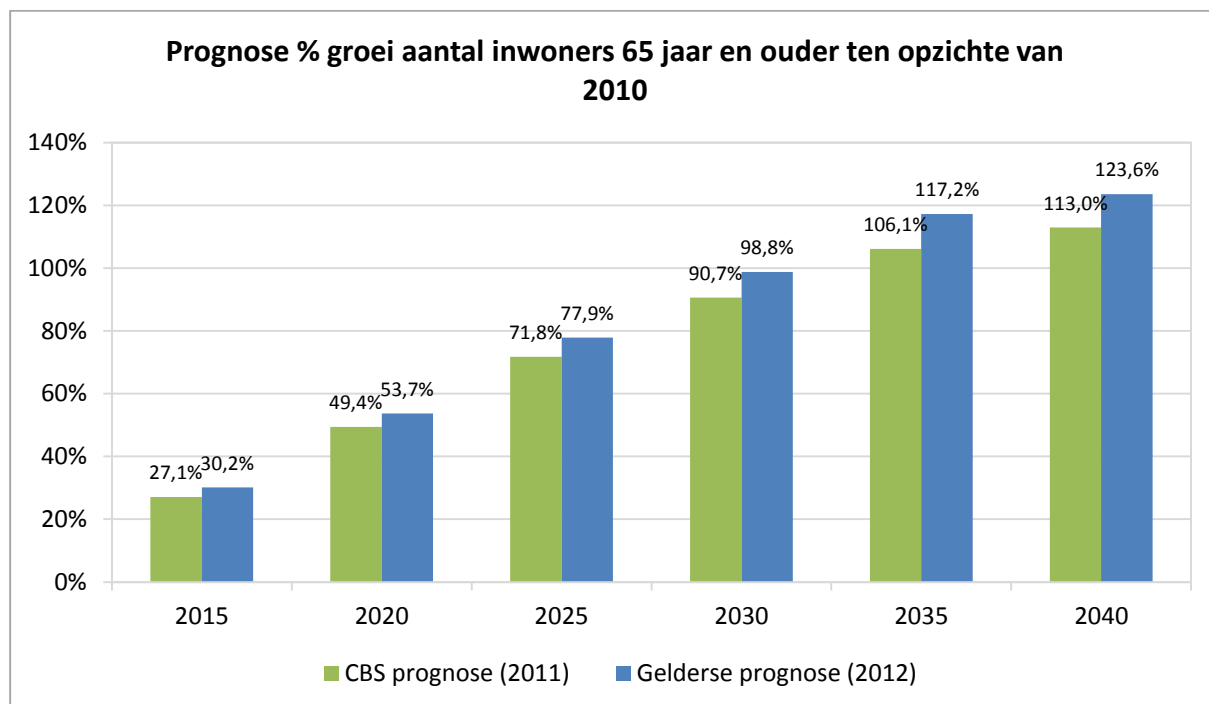
In figuur 5 is de prognose ten aanzien van de percentuele bevolkingsgroei tot 2040 ten opzichte van 2010 weergegeven voor de Gelderse subregio Zuidwest. Voor Wijchen is het verschil tussen de Gelderse prognose en de CBS-prognose opmerkelijk.

Figuur 5: Prognose percentuele bevolkingsgroei 2040 ten opzichte van 2010 in Wijchen en omliggende gemeenten (bron: CBS-prognose 2011-2040 en Gelderse prognose 2012-2050).

GELDERSE EN CBS-PROGNOSE VOORSPELLEN VERGRIJZING; VOLGENS GELDERSE PROGNOSE MEER VERGRIJZING DAN CBS-PROGNOSE

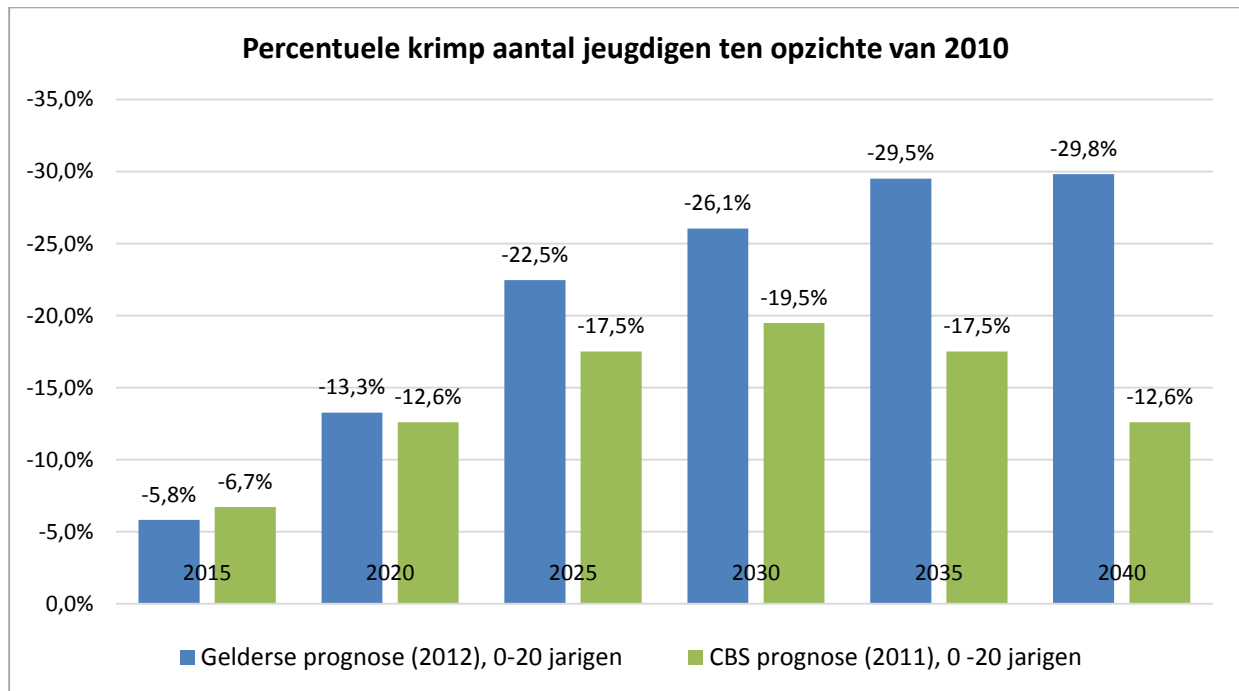
In figuur 6 zijn de Gelderse prognose en de CBS-prognose ten aanzien van de percentuele groei van het aandeel inwoners in de leeftijd 65 jaar en ouder in Wijchen weergegeven. De Gelderse prognose voorspelt een grotere groei van het aandeel inwoners in de leeftijd 65 jaar en ouder dan de CBS-prognose.

Figuur 6: Prognose percentuele groei aantal inwoners 65 jaar en ouder ten opzichte van 2010 (bron: CBS-prognose 2011-2040 en Gelderse prognose 2012-2050).

GELDERSE EN CBS-PROGNOSE VOORSPELLEN ONTGROENING; VOLGENS GELDERSE PROGNOSE ZET KRIMP DOOR, DIT IN TEGENSTELLING TOT CBS-PROGNOSE

In figuur 7 zijn de Gelderse prognose en de CBS-prognose ten aanzien van de percentuele krimp van het aandeel jeugdigen in Wijchen weergegeven. De verschillen tussen de Gelderse prognose en de CBS-prognose zijn, in tegenstelling tot de prognose ten aanzien van de categorie inwoners in de leeftijd 65 jaar en ouder, opvallend. Volgens de Gelderse prognose zet de krimp van het aandeel jeugdigen door, dit in tegenstelling tot de CBS-prognose.

Figuur 7: Prognose percentuele krimp aantal jeugdigen ten opzichte van 2010 (bron: CBS-prognose 2011 en Gelderse prognose 2012).

Conclusie ten aanzien van de verwachte vergrijzing en ontgroening: De prognoses zijn wel eenduidig ten aanzien van de vergrijzing (hoewel de Gelderse prognose een grotere groei van de 65+ inwoners voorspelt dan de CBS-prognose), maar minder eenduidig ten aanzien van de ontgroening. De CBS-prognose verwacht naar 2030 duidelijk een mindere mate van ontgroening, terwijl de Gelderse prognoses een toenemende afname van het aandeel jeugdigen in de bevolkingssamenstelling verwacht.

3. WIJCHEN HEEFT GEEN UITGESPROKEN AMBITIE TEN AANZIEN VAN HET BEÏNVLOEDEN VAN DE BEVOLKINGSOMVANG EN -SAMENSTELLING, MAAR ANTICIPEERT WEL OP ...

In dit hoofdstuk wordt gezien in hoeverre Wijchen beleid heeft geformuleerd gericht op het beïnvloeden van de bevolkingsomvang en -samenstelling, dan wel in hoeverre Wijchen beleid heeft geformuleerd ten aanzien van het beïnvloeden van de demografische voorspellingen zoals gepresenteerd in hoofdstuk 2.

3.1 WIJCHEN STREEFT EEN GELEIDELIJKE BEVOLKINGSGROEI NA MET EEN EVENWICHTIGE SAMENSTELLING

In 2002 heeft de gemeenteraad van Wijchen besloten om terug en vooruit te kijken naar de positie van Wijchen in het algemeen en in de regio in het bijzonder. Hiertoe is een strategische visie opgesteld waarin Wijchen zichzelf ook de vraag heeft gesteld of zij nog door wil groeien. De strategische visie van Wijchen wijst uit dat Wijchen een verantwoorde en geleidelijke groei van de bevolking beoogt na te streven, met behoud van het eigen karakter van Wijchen. Ongebreidelde groei van de bevolking is niet de intentie, maar het ontwikkelen van kwaliteit wel. Wijchen beoogt hiervoor onder meer in te zetten op een aantrekkelijk centrum, met een op het groeiende inwonertal toegesneden voorzieningenniveau (Strategische visie Wijchen 2025, maart 2007).

Met betrekking tot de bevolkingssamenstelling is de ambitie neergelegd te streven naar een evenwichtige bevolkingssamenstelling. Een gedifferentieerd woningaanbod voor alle lagen in de bevolking, met specifieke aandacht voor starters en ouderen, dient hiertoe bij te dragen (Strategische visie Wijchen 2025, maart 2007). In het coalitieakkoord wordt deze ambitie nogmaals bevestigd. *‘We willen woningen realiseren die toekomstbestendig en kwalitatief verantwoord zijn en gericht zijn op maatwerk en behoefte. Met nadruk op starters- en seniorenwoningen. Wij vinden het belangrijk dat ook jongeren en ouderen in hun dorp kunnen blijven wonen en houden rekening met die behoefte door gefaseerd en gevarieerd te bouwen.’* (Coalitieakkoord 2010-2014)

In de concept strategische visie was oorspronkelijk wel een ambitie opgenomen ten aanzien van de bevolkingsomvang. In de concept visie werd melding gemaakt van een groei naar 50.000 inwoners in 2025 en dat Wijchen daarmee haar positie als derde centrum in de regio wenst te verstevigen. Door de fracties Leefbaar Wijchen en de fracties CDA en de PvdA is op 28 april 2005 een amendement ingediend ten aanzien van het inwoneraantal. Daarin is gesteld dat dit streven geen ambitie op zichzelf kan zijn. Het amendement van fracties CDA en PvdA is aangenomen, ten gevolge waarvan de passages in de strategische visie waarin melding wordt gemaakt van een groei naar 50.000 inwoners zijn geschrapt. Daarvoor in de plaats is de passage opgenomen dat er sprake moet zijn van een verantwoordelijke en geleidelijke groei van de bevolking van Wijchen met behoud van haar eigen karakter. Bovendien is besloten om in de strategische visie te verwerken dat ‘Wijchen wil groeien in een evenwichtige samenhang met de bestaande en de gewenste kwaliteiten op Wijchense wijze’.

Volgens de geïnterviewde respondenten is de behandeling van de strategische visie de enige keer geweest dat de demografie van Wijchen op zichzelf als politiek onderwerp is behandeld. Dat betekent dat Wijchen geen op zichzelf staand/generiek beleid heeft om te sturen op bevolkingsomvang en -samenstelling.

3.2 WIJCHEN SPEELT OP ONDERDELEN IN OP TOEKOMSTIGE DEMOGRAFISCHE ONTWIKKELINGEN

Uit voorgaande passage kan echter niet worden afgeleid dat Wijchen de toekomstige demografische ontwikkelingen op haar beloop laat. Er wordt namelijk wel geanticipeerd op de demografische ontwikkelingen die Wijchen te wachten staan. Dit werkt met name door op het huisvestingsvraagstuk, aldus een geïnterviewde wethouder. Zo staat in de Woonvisie 2012- 2016 vermeld dat 'de economische crisis, strengere regelgeving over hypotheekverstrekking, inkomenseisen aan de toewijzing van sociale huurwoningen, een vergrijzende samenleving en het einde van de groei van het aantal inwoners voor Wijchen een nieuwe visie op wonen noodzakelijk maken.' In de Woonvisie is de ambitie uitgesproken voor: vraaggericht bouwen en het aanpassen van bestaande woningen naar de hedendaagse en toekomstige eisen, het bouwen van levensloopbestendige woningen, opdat het woningaanbod voor ouderen wordt vergroot, en de ontwikkeling van woonservicegebieden (gebieden waarin zorg- en welzijnsvoorzieningen op elkaar zijn afgestemd), waardoor een volledig aanbod aan wonen, zorg en welzijn ontstaat. Daarnaast komt ook in het Wmo beleidsplan 2012-2015 van Wijchen het inspelen op de vergrijzing aan bod. Zo wordt onder meer beoogd de komende jaren specifieke aandacht te geven aan de situatie rond dementerenden, omdat de verwachting is dat deze groep mensen door de vergrijzing sterk zal toenemen.

DEEL II: HOE OM TE GAAN MET KRIMP, VERGRIJZING EN ONTGROENING?

In dit tweede deel verkennen we enkele mogelijkheden die Wijchen heeft om met de voorspellingen omtrent krimp, vergrijzing en ontgroening om te gaan. Hierbij komen vragen aan de orde als: is het wijs om te koersen op de prognoses, kan men ze uitdagen c.q. verslaan met uitgesproken eigen ambities of kan men er juist beter in meegaan door er in het beleid op te anticiperen? Daarnaast is gekeken hoe afhankelijk Wijchen in haar beleid is van de ontwikkelingen in de regio. We hebben dit vanwege de budgettaire en capacitaire restricties van het rekenkameronderzoek gedaan door met name een aantal praktijkcases te analyseren op het gebruik van prognoses over bevolkingsomvang en -samenstelling van de bevolking.

Deze aanpak heeft als voordeel dat het een diepgaand inzicht geeft in hoe wordt en kan worden omgegaan met de onderhavige problematiek. Daartegenover staat dat de conclusies die we uit de cases trekken niet zomaar veralgemeniseerd kunnen worden. Het gebruik van gezond verstand blijft altijd nodig.

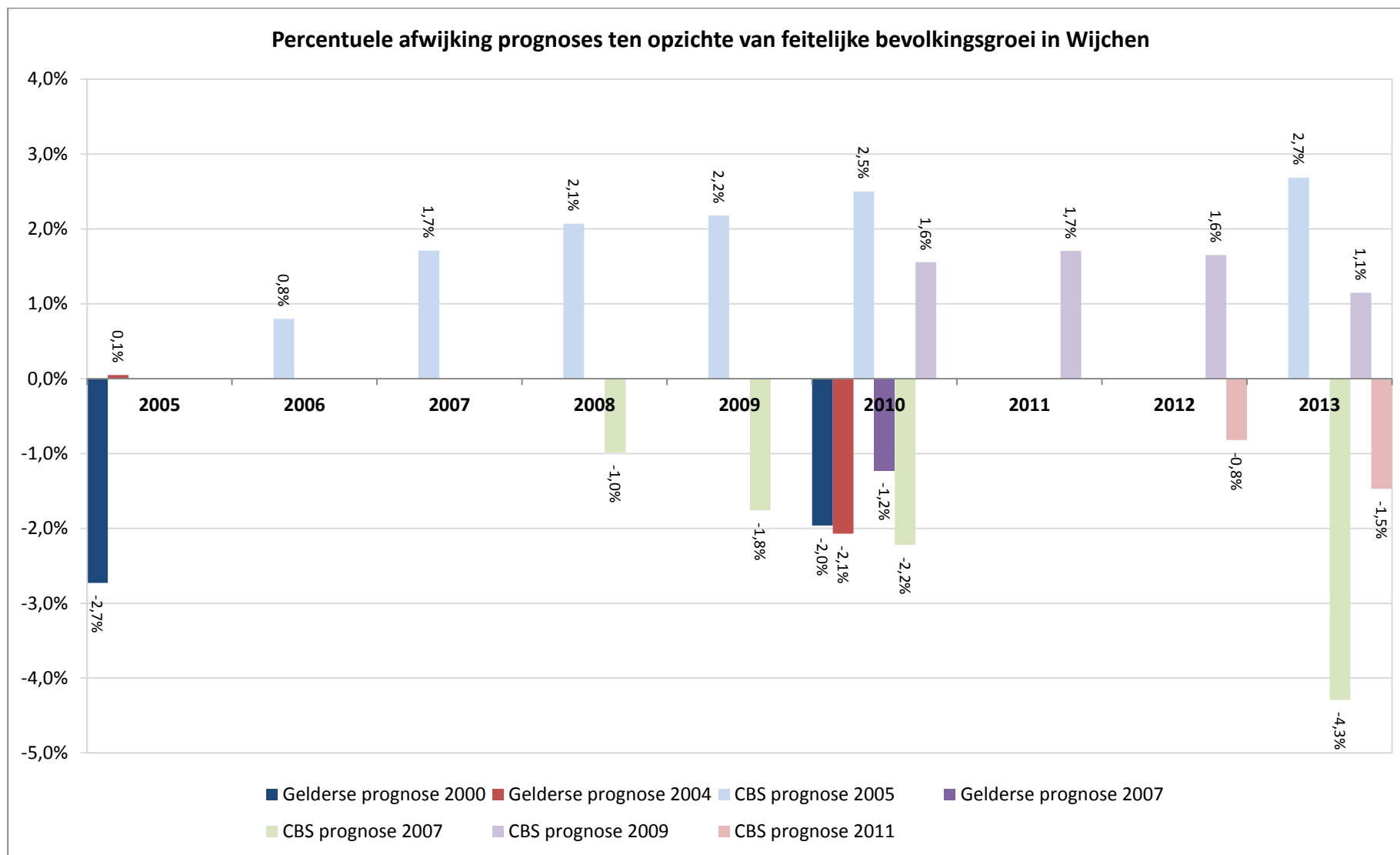
4. IN HOEVEERRE KUNNEN DE PROGNOSES ALS KOMPAS WORDEN GEBRUIKT VOOR HET TOEKOMSTIGE BELEID?

In hoofdstuk 2 zijn de prognoses ten aanzien van de bevolkingsomvang- en samenstelling voor Wijchen uiteengezet. Geconstateerd is dat er grote verschillen bestaan tussen de Gelderse prognose en de CBS-prognose. Het is derhalve interessant om te bezien hoe groot de voorspellende waarden zijn van de prognoses. In dit hoofdstuk wordt beoogd om inzicht te geven in de betrouwbaarheid van de onderscheiden prognoses.

Ten aanzien van de betrouwbaarheid van prognoses kan in algemene zin worden opgemerkt dat de prognoses minder betrouwbaar zijn naarmate de tijdshorizon voortschrijdt en naarmate het schaalniveau kleiner is. De uitkomsten van 2040 zijn minder betrouwbaar dan de uitkomsten voor 2015. Geboorte- en sterftecijfers zijn over het algemeen goed te voorspellen, zelfs 30 jaar vooruit, maar het buitenlandsmigratiesaldo is daarentegen veel lastiger ver vooruit te voorspellen, omdat moeilijk is te voorzien wat er gaat gebeuren als gevolg van asiel, arbeidsmigratie, politieke omstandigheden, etc. Daarnaast zijn de uitkomsten op regionaal niveau meer betrouwbaar dan op gemeenteniveau. De uitkomst op regionaal niveau is minder afhankelijk van een bepaalde bouwstroom en toeval fluctuaties (Primos 'Transparantie in Cijfers', december 2010).

4.1 DE GELDERSE PROGNOSE VOORSPELT STRUCTUREEL TE NEGATIEF EN DE CBS-PROGNOSE NEIGT ZICHZELF OVER TE CORRIGEREN

Om uitspraken te kunnen doen over de voorspellende waarde van prognoses zijn allereerst de beschikbare prognoses uit het verleden afgezet tegen de feitelijke ontwikkeling van de bevolkingsomvang in Wijchen. In figuur 8 zijn de percentuele afwijkingen gepresenteerd. Wat opvalt is dat de Gelderse prognose structureel een lagere bevolkingsgroei voorspelt dan de feitelijke bevolkingsgroei. De voorspelling van de CBS-prognose kijgt zichzelf steeds over te corrigeren; het ene jaar te positief en het daaropvolgende jaar te negatief.

Figuur 8: Percentuele afwijking prognoses ten opzichte van feitelijke bevolkingsgroei in Wijchen (CBS-prognoses en Gelderse prognoses)

Uit bovenstaande figuur kan geconcludeerd worden dat niet bij voorbaat een prognose is aan te wijzen die vanwege zijn voorspellende waarde in het verleden als veilig vertrekpunt voor het toekomstige beleid kan worden genomen.

Voor het jaar 2010 zijn op dit moment de meeste prognosecijfers uit het verleden beschikbaar. Als proef op de som is, in het kader van 'de waarheid ligt ergens in het midden', daarom het gemiddelde berekend van alle prognosecijfers voor het jaar 2010. Daarmee is gezien in hoeverre de voorspelling voor de bevolkingsomvang bij een gemiddeld prognosecijfer afwijkt van de feitelijke bevolkingsomvang in dat jaar. Het gemiddelde prognosecijfer voor het jaar 2010 is 39919 inwoners.³ Wanneer dit inwoneraantal wordt afgezet tegen de feitelijke bevolkingsomvang in 2010 (namelijk 40148 inwoners), dan is het afwijkingpercentage slechts -0,6%. Dit betekent dat het afwijkingpercentage lager is dan in het geval de afzonderlijke prognoses voor het jaar 2010 worden gezien. Dezelfde rekensom hebben we uitgevoerd voor de prognosecijfers voor het jaar 2013. Het gemiddelde prognosecijfer voor dit jaar is 40806 inwoners. Wanneer dit inwoneraantal wordt afgezet tegen de feitelijke bevolkingsomvang in 2013 (namelijk 41004 inwoners), dan is het afwijkingpercentage slechts 0,5%. Ook voor 2013 is het afwijkingpercentage lager in het geval het gemiddelde wordt genomen van de verschillende prognoses, dan wanneer de prognoses afzonderlijk worden gezien. Het gaat echter te ver om te concluderen dat het combineren van de prognoses dé oplossing is om de voorspellende waarde van prognoses te vergroten. Behaalde resultaten bieden immers geen garantie voor de toekomst.

De bevolkingsprognoses, de ambities van Wijchen en de voorspellende waarde van prognoses in oogen-schouw nemende, komt de vraag op in hoeverre deze aspecten, al dan niet gezamenlijk, doorwerken in de beleidspraktijk van Wijchen. Hiertoe zijn een drie cases onder de loep genomen. In de navolgende hoofdstukken wordt voor respectievelijk de Waalsprong in Nijmegen, de bouw van de vmbo-afdeling van het Maaswaal College en de Zandloper in Bergharen inzichtelijk gemaakt hoe de besluitvorming in de afzonderlijke cases tot stand is gekomen, althans wat er aan vooraf is gegaan en in hoeverre de prognoses dan wel ambities van Wijchen hierin een rol hebben gespeeld. Aan iedere casus afzonderlijk ligt een hypothese dan wel vraagstelling ten grondslag.

³ (39360 (Gelderse prognose 2000) + 39317 (Gelderse prognose 2004) + 41152 (CBS-prognose 2005) + 39656 (Gelderse prognose 2007) + 39258 (CBS-prognose 2007) + 40772 (CBS-prognose 2009)) / 5 = 39919 inwoners

5. DE WAALSPRONG: INITIATIEVEN IN DE STADSREGIO ZIJN NIET PER DEFINITIE VAN INVLOED OP DE BEVOLKINGSOMVANG EN -SAMENSTELLING VAN DE EIGEN GEMEENTE

Vanaf ongeveer de jaren '70 fungeert Wijchen als zogenaamde 'groeikern', dat wil zeggen dat de gemeente voor een gedeelte de bevolkingsgroei van de stad Nijmegen heeft opgevangen, ook wel suburbanisatie genoemd. Begin jaren '90 is in Nijmegen echter gestart met de bouw van de VINEX-locatie de Waalsprong. De Waalsprong vormt sindsdien een potentiële concurrent voor de opvang van inwoners (met name jonge gezinnen) uit Nijmegen en daarmee mogelijk een belangrijke oorzaak voor de voorspelde krimp, vergrijzing en ontgroening in Wijchen. De vraag die de Rekenkamercommissie zich op basis van deze ontwikkeling heeft gesteld is:

'In hoeverre is concurrentie uit de Stadsregio Arnhem Nijmegen van invloed op de bevolkingsgroei van Wijchen en in hoeverre houdt Wijchen hier rekening mee bij haar eigen beleid ten aanzien van de woningbouwproductie?'

5.1 DE BOUW VAN DE WAALSPRONG KOMT VOORT UIT HET ACCOMMODEREN VAN DE BEVOLKINGSGROEI BEGIN JAREN '90

De totstandkoming van de Waalsprong kan niet als een op zichzelf staande ontwikkeling worden beschouwd, maar is gerelateerd aan de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX) van het Ministerie van VROM uit 1991.⁴ Om de bevolkingsgroei van Nederland te accommoderen is in deze nota opgenomen dat in Nederland circa 650.000 tot 1.000.000 extra woningen gebouwd dienen te worden in speciaal daarvoor aangewezen locaties dichtbij de grote steden, de zogenaamde VINEX-locaties. In Nijmegen stuitte uitbreiding naar het zuiden op natuurlijke grenzen en de westzijde van de stad was reeds tegen Beuningen en Wijchen aangebouwd. Daarom is begin jaren '90 besloten om aan de overzijde van de Waal te gaan bouwen, 'de Waalsprong'. De Waalsprong werd bovendien in de vierde nota ruimtelijke ordening ook expliciet benoemd als ontwikkelingsrichting voor de stad Nijmegen.

In totaal zullen er in de Waalsprong een kleine 12.000 woningen worden gebouwd, met een ontwikkelperiode tot 2027. De woningbouwproductie in de Waalsprong is aanzienlijk gestremd door de hoogwaterproblematiek in 1995. Daarnaast zijn ten gevolge van de economische crisis de woningbouwplannen, in vergelijking met de jaren 2007 en 2009, naar achteren in de tijd geschoven. Ook is in de loop der tijd de totaliteit van het bouwprogramma afgenomen. Vooral voor de periode 2012-2017 is de omvang van de woningbouwplannen flink omlaag bijgesteld. Op basis van de woningbouwplannen is er een vooruitberekening van de bevolking van de Waalsprong gemaakt. Op basis van de woningbouwplanning in 2011 is voorspeld dat er in 2020 ruim 20.000 mensen en in 2025 ruim 28.000 mensen in de Waalsprong wonen (monitor Waalsprong 2011).

De bouw van de Waalsprong kwam derhalve niet zonder meer tot stand door het extrapoleren van de bevolkingsprognoses door de stad Nijmegen, maar dit werd door het Rijk in de vierde nota ruimtelijke ordening opgedragen aan de zogenaamde stedelijke knooppunten, waaronder Nijmegen. Met de bouw van de nieuwe woningbouwlocaties aan de rand van grote steden werd beoogd de dreigende leegloop van (middel)grote steden in Nederland te beperken en de open gebieden in Nederland te beschermen door verstedelijking te concentreren rond bestaande (middel)grote steden.

⁴ Tot aan 2001 werden er door het Rijk nota's uitgebracht ten aanzien van de Ruimtelijke Ordening, waarin dwingende planologische kernbeslissingen werden uitgevaardigd. Provincies en gemeenten waren verplicht hun bestemmingsplannen in overeenstemming te brengen met de Nota Ruimtelijke Ordening.

5.2 HET BELEID TEN AANZIEN VAN DE WONINGBOUWPRODUCTIE KENT SINDS DE PERIODE 2010 EEN VERSCHUIVING VAN KWANTITEIT NAAR KWALITEIT

De besluitvorming ten aanzien van de Waalsprong is tot stand gekomen in de periode waarin men in Nederland dacht vanuit het groeiperspectief. De sturingsfilosofie bestond uit sturen op kwantiteit en een evenwichtige verdeling van betaalbare en dure woningen. In 2004 bijvoorbeeld maakte de Stadsregio afspraken met het Rijk over de bouw van 24.591 woningen in de periode 2005-2010. Onder het motto 'Tempo KAN!' maakten de gemeenten zich sterk voor een tempoversnelling in de woningbouw om aan de regionale woningaanvraag te voldoen. In deze periode kreeg een gemeente subsidie (ad € 5000,-) per opgeleverde woning, aldus een geïnterviewde wethouder.

In de Stadsregio Arnhem Nijmegen is in 2010 het besef ontstaan dat de bevolkingsgroei in de toekomst zal afvlakken en dat er in de voorbereiding teveel woningen stonden gepland. In de Verstedelijkingsvisie 'Van koers naar keuze. Integratie van de gebundelde kracht van stad en land' (vastgesteld door de Stadsregioraad op 30 juni 2011) is dit bewustzijn zichtbaar. In de Verstedelijkingsvisie is kwantiteit niet langer het uitgangspunt, maar kwaliteit. 'Op het moment dat stabilisatie aan de orde is, gaat het niet meer over productie, maar over strategisch voorraadbeheer', aldus een geïnterviewde medewerker van de Stadsregio Arnhem Nijmegen..

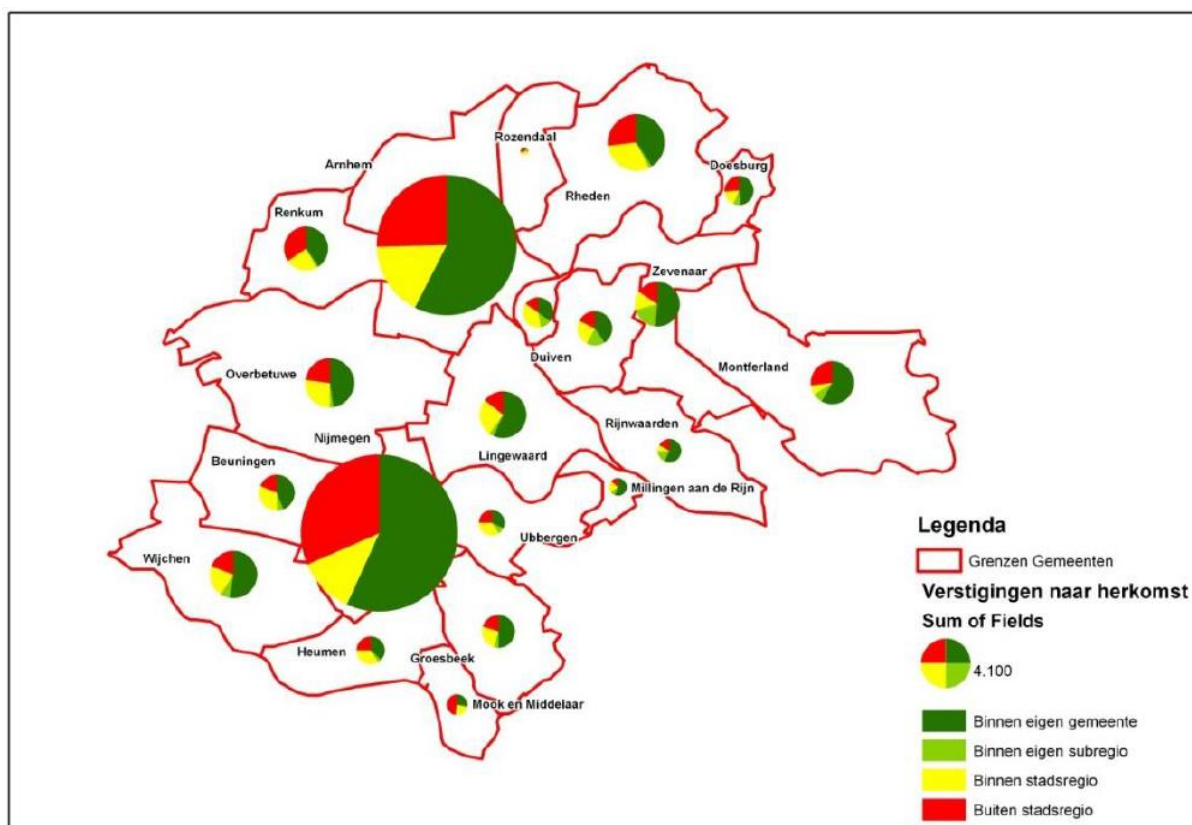
De gemeenten van de Stadsregio Arnhem Nijmegen werken samen op het gebied van mobiliteit, ruimte, wonen en werken. Het bestuur van de Stadsregio bestaat uit een Stadsregioraad, het dagelijks bestuur en een onafhankelijk voorzitter. De leden van de Stadsregioraad worden aangewezen door en uit de gemeenteraden van de 20 Stadsregiogemeenten, inclusief de burgemeesters en wethouders. De leden van het dagelijks bestuur worden benoemd door en uit de Stadsregioraad. Namens Wijchen participeren twee wethouders in de Stadsregioraad.

In de Verstedelijkingsvisie is onder meer het beleidskader wonen en de subregionale uitwerking vastgelegd. Wijchen maakt onderdeel uit van de subregio Zuidwest. De subregio Zuidwest bestaat naast Wijchen uit Beuningen, Heumen en Nijmegen. Zoals in de inleiding reeds is genoemd zijn Beuningen, Heumen en Wijchen alle drie (voormalige) groeigemeenten van Nijmegen en vanaf ongeveer de jaren '70 sterk gegroeid. Ten aanzien van de bevolkingsontwikkeling wordt in de Verstedelijkingsvisie opgemerkt dat de gemeenten Beuningen, Heumen en Wijchen zich realiseren dat zij, wat betreft de bevolkingsomvang, stabiliseren of zelfs licht gaan krimpen. Er is derhalve in de subregio Zuidwest afgesproken dat de verschillende gemeenten inzetten op woningbouw uitsluitend voor de eigen bevolking. Hiermee wordt beoogd om concurrentie met de omliggende gemeenten te beperken. Door de afspraak uitsluitend te bouwen voor de eigen bevolking, is een flink aantal woningbouwplannen (voorlopig) geschrapt. Voor Beuningen betekende dit een halvering en voor Heumen en Wijchen is ongeveer een derde deel van de oorspronkelijke productie getemporeerd.

Op 14 april 2011 is de Verstedelijkingsvisie besproken in de commissie Ruimtelijke Zaken van Wijchen. Door de gemeente Wijchen is in haar brief aan de Stadsregio Arnhem Nijmegen het principe om primair voor de eigen bevolking te bouwen onderschreven (brief d.d. 30 april 2011 aan College van Bestuur Stadsregio Arnhem Nijmegen). De overloop van buiten de regio naar de Stadsregio Arnhem Nijmegen, dan wel van de stad Nijmegen naar Wijchen, dient te worden opgevangen door de Waalsprong. De ontwikkeling van de Waalsprong heeft Wijchen daarom ook ondersteund.

5.3 WIJCHEN HEEFT NOG STEEDS AANTREKKINGSKRACHT OP MENSEN VAN BUITEN DE STADSREGIO EN VORMT EEN GROTERE MAGNEET OP INWONERS UIT NIJMEGEN, DAN ANDERSOM

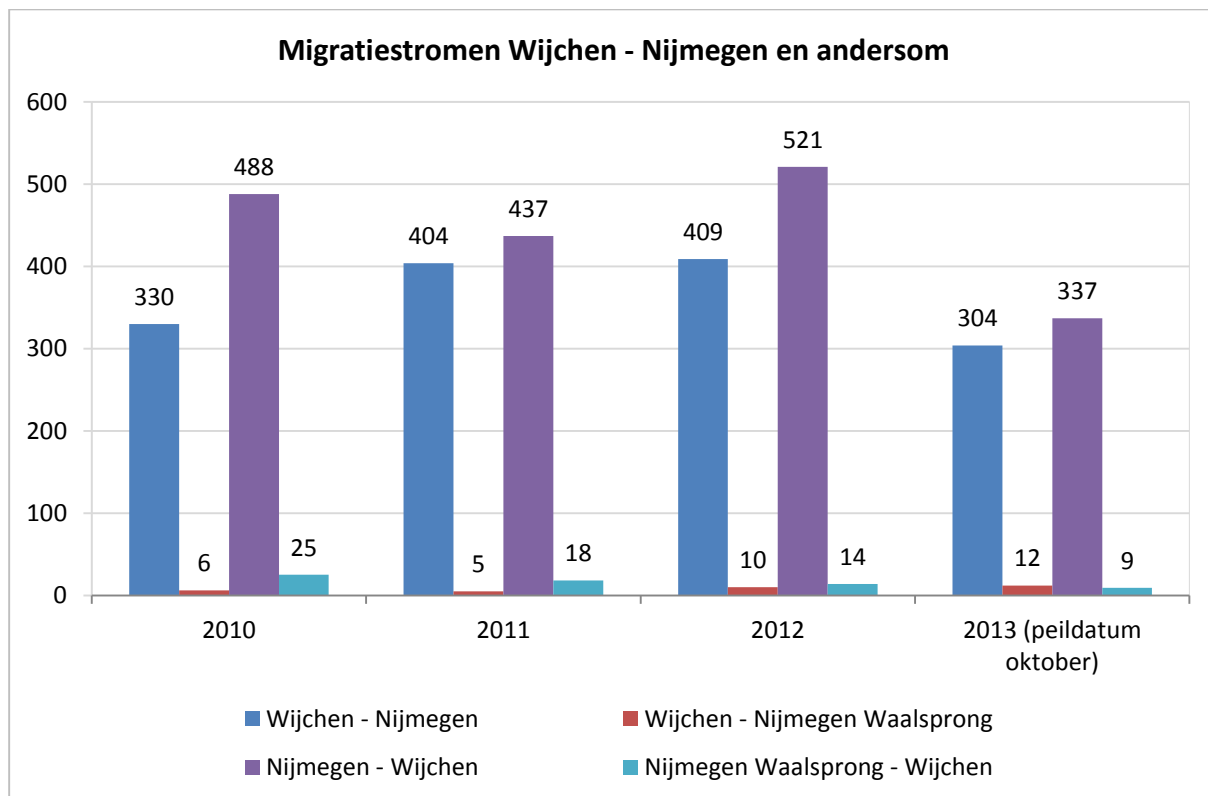
De Huurlingsedam in Wijchen is een nieuwe woonwijk die is gebouwd voor de autonome bevolkingsgroei van Wijchen. De praktijk wijst echter uit dat ook mensen uit Nijmegen en buiten de Stadsregio Arnhem Nijmegen zich vestigen in de Huurlingsedam. De Stadsregio Arnhem Nijmegen heeft onderzoek gedaan naar de verhuisbewegingen. In figuur 9 is per gemeente de herkomst van de verhuizers weergegeven (Analyse verhuisbewegingen Stadsregio Arnhem-Nijmegen, april 2013). Hieruit komt naar voren dat bijna een kwart van de mensen die zich vestigen in Wijchen afkomstig is van buiten de Stadsregio Arnhem Nijmegen en een kwart afkomstig is van binnen de Stadsregio Arnhem Nijmegen.

Figuur 9: Herkomst verhuizers 2009-2011 per gemeente (bron: Analyse verhuisbewegingen Stadsregio Arnhem Nijmegen, april 2013)

Uit een concurrentieanalyse van de Stadsregio Arnhem Nijmegen, waar de Waalsprong onderdeel van uitmaakte, komt naar voren dat de Waalsprong slechts marginaal concurreert met de gemeente Wijchen en andere buurgemeenten, maar met name concurreert met de binnenstedelijke projecten uit de stad Nijmegen zelf. Volgens een geïnterviewde wethouder zal de Waalsprong naar verwachting meer concurreren met de woningen in de regiogemeenten op het moment dat de prijs/kwaliteitverhouding van de woningen in de Waalsprong meer in evenwicht is, de mobiliteitsproblemen worden opgelost en de Waalsprong écht bij de stad Nijmegen wordt getrokken.

Daarnaast zijn ook de migratiestromen tussen Wijchen en Nijmegen (en andersom) en Wijchen en de Waalsprong (en andersom) gezien in de periode 2010 – 2013 (zie figuur 10). Hieruit komt naar voren dat er in voornoemde periode meer mensen uit Nijmegen naar Wijchen verhuizen, dan andersom.

Figuur 10: migratiestromen Wijchen – Nijmegen en Wijchen – de Waalsprong (en andersom)

5.4 CONCLUSIE

Wijchen heeft in het verleden verondersteld dat de bouw van de Waalsprong van invloed zal zijn op de bevolkingsgroei van Wijchen. Toen binnen de Stadsregio Arnhem Nijmegen het besef ontstond dat er door de economische crisis en de afvlakkende bevolkingsgroei teveel woningen stonden gepland, is er in de regio Zuidwest afgesproken dat gemeenten inzetten op woningbouw uitsluitend voor de eigen bevolking. De praktijk wijst uit dat de trekkende werking van de Waalsprong, als grote concurrent voor de bevolkingsgroei van Wijchen, is overschat. In de nieuwbouwwijk Huurlingsedam, oorspronkelijk bestemd voor de autonome bevolkingsgroei, vestigen zich ook Nijmegenaren en inwoners van buiten de Stadsregio Arnhem Nijmegen. Wijchen is dus ook nu nog een aantrekkelijk alternatief voor inwoners van buiten de Stadsregio Arnhem Nijmegen en voor Nijmegenaren die overwegen de stad te verlaten.

6. VMBO-AFDELING MAASWAAL COLLEGE: AMBITIE KAN PROGNOSES VERSLAAN

Wijchen en het Maaswaal College hadden een langgekoesterde ambitie om een volledig voortgezet onderwijs aanbod te realiseren. Zodra de kans zich voordeed is men gestart met de bouw van de vmbo-afdeling. De grootte van het schoolgebouw druiste echter in tegen de toenmalige leerling prognoses. Wijchen heeft echter bewust een ambitieuzer beleid omarmd dan de leerlingenprognoses voorspelden, wat uiteindelijk ook goed heeft uitgepakt. Kort na de bouw van de vmbo-afdeling van het Maaswaal College aan de Oosterweg werd het schoolgebouw namelijk te klein om de grote toestroom van leerlingen op te vangen en is er een instroombeperking van leerlingen buiten Wijchen ingesteld en werd gebruik gemaakt van lokalen in het nabij gelegen Mozaïek. De vraag die de Rekenkamercommissie zich op basis van deze ontwikkeling heeft gesteld is:

'In hoeverre is de bouw van de vmbo-afdeling van het Maaswaal College gebaseerd op ambities en zijn de prognoses daarom in de besluitvorming terzijde gelegd?'

6.1 DE BOUW VAN DE VMBO-AFDELING KOMT VOORT UIT DE AMBITIE TE BESCHIKKEN OVER EEN VOLLEDIG ONDERWIJSPAKKET

Het Maaswaal College komt voort uit een fusie begin jaren '90 van de Christelijke Scholengemeenschap de Klokkenberg, de Scholengemeenschap Wijchen en het Dukenberg College te Nijmegen. Het Wijchense pakket aan onderwijsvoorzieningen werd ten gevolge van deze fusie ingeperkt en het vmbo (met uitzondering van de theoretische leerweg) maakte niet langer deel uit van het onderwijsaanbod in Wijchen. In het schooljaar 2002-2003 is echter, vanuit een gezamenlijke ambitie van het Maaswaal College en de gemeente Wijchen om weer te beschikken over een volledig voortgezet onderwijspakket, in de vorm van een pilot, een start gemaakt met het Juniorcollege. Het Juniorcollege omvatte toentertijd klas 1 en 2 van het vmbo. Bij de start van het Juniorcollege werd met de gemeente Wijchen de afspraak gemaakt dat na één jaar een evaluatie dient plaats te vinden op basis waarvan al of niet kan worden besloten de ingeslagen weg te vervolgen (Van Mammoet tot Maaswaal. Hoe drie scholen van verschillende signatuur en samenstelling in een woelig tijdsgewricht proberen met vallen en opstaan samen te smelten tot één bloeiende scholengemeenschap, december 2005).

Op basis van een evaluatie door het Maaswaal College van september 2003 is de gemeente in oktober 2003 met het Maaswaal College in gesprek gegaan om te komen tot nieuwbouw c.q. een versterking van het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs in Wijchen. Zowel op basis van kwantitatieve als op basis van kwalitatieve gegevens is het bestaansrecht van vmbo-onderwijs in Wijchen aangetoond. In de gesprekken is voortgebouwd op de koers zoals die is vastgelegd in het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs. In het kort komt dat er op neer dat Wijchen een volwaardig en breed aanbod van voortgezet onderwijs binnen haar grenzen nastreeft (toekomst vmbo Maaswaal College, brief van college aan de gemeenteraad, 04 IZ 088). Daarnaast beoogde de gemeente de uitbreiding samen te laten vallen met het realiseren van een multifunctionele voorzieningencampus.

In opdracht van de gemeente Wijchen heeft Deloitte samenwerkingsscenario's in kaart gebracht tussen de vmbo-afdeling, de centrale binnensport accommodatie en 't Mozaïek (Kansen voor een toekomstgerichte multifunctionele voorzieningencampus in Wijchen, 13 mei 2004). Vervolgens is eveneens door Deloitte een haalbaarheidsonderzoek verricht naar onder meer de mate van draagvlak voor samenwerking van de betrokken organisaties en kansen voor ruimtelijke functionaliteit (Haalbaarheidsonderzoek multifunctionele voorzieningencampus Wijchen, april 2005). In dit onderzoek wordt een viertal scenario's gepresenteerd, variërend van afzonderlijke gebouwen voor het Maaswaal College, de binnensport accommodatie en 't Mozaïek tot een geïntegreerde voorziening voor onderwijs, sport en een leerplein van vmbo-economie in 't Mozaïek. In het onderzoeksrapport wordt geconcludeerd dat het draagvlak

voor een 'samenwonenconstructie' onvoldoende aanwezig is. In maart 2006 besloot de gemeenteraad (Raadsvoorstel realisatie nieuwbouw vmbo-college, centrale sporthal en multifunctioneel sport ontmoetingsplein met bijbehorende infrastructuur bij de Oosterweg, 06 RZ 009, 06 IZ 008), mede ingegeven vanuit de urgentie die de gemeente en het Maaswaal college toekennen aan de nieuwbouw van de vmbo-afdeling, tot een gefaseerde uitvoering van het project, te weten:

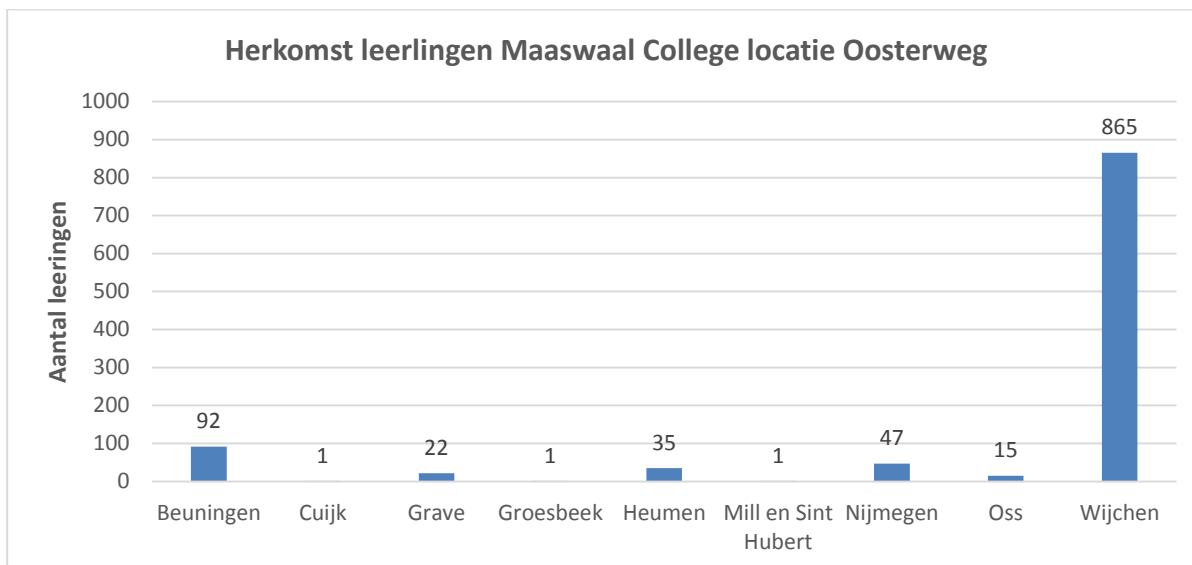
- Nieuwbouw volledig vmbo-college aan de Oosterweg met bijbehorende infrastructuur en ontsluiting via het St. Jorispad en een multifunctioneel sportontmoetingsplein bij het Hiernaast (fase 1);
- Nieuwbouw centrale sporthal met bijbehorende infrastructuur (fase 2).

6.2 DE GROOTTE VAN DE VMBO-AFDELING DRIJSTE IN TEGEN DE TOENMALIGE LEERLING PROGNOSES, MAAR DE PRAKTIJK HEEFT EEN STERKE STIJGING VAN HET AANTAL LEERLINGEN UITGEWEZEN

Door de gemeente en het Maaswaal College is uiteindelijk besloten om een school voor 920 leerlingen te bouwen. Dit aantal drijst in tegen de toenmalige leerlingenprognoses. Het integraal huisvestingsplan onderwijs (november 2003) van gemeente Wijchen wees uit dat het huidige leerlingaantal van 219 leerlingen van het junior college zou stijgen naar circa 300 leerlingen in het schooljaar 2004/2005 en vervolgens zou uitgroeien naar circa 400 leerlingen. Een groot aantal leerlingen vertrok in die periode naar Nijmegen en Ravenstein. Leerlingen konden hun opleiding in Wijchen weliswaar starten op het Juniorcollege, maar niet afronden. Om halverwege niet van school te hoeven wisselen werd de keuze voor elders derhalve bij aanvang gemaakt. De gemeente en het Maaswaal College zijn er daarom vanuit gegaan dat leerlingen die thans in andere gemeenten naar school gaan, bij de aanwezigheid van het vmbo-college wel naar Wijchen zullen gaan. Op basis van deze aanname zijn de gemeente en het Maaswaal College uitgekomen op een leerlingenaantal van 920.

De ambitie van Wijchen om een breed aanbod aan onderwijs te realiseren binnen haar eigen grenzen speelde ook een belangrijke rol bij de besluitvorming. Dit streven komt voort uit de ambitie van Wijchen zich te profileren als gemeente met voorzieningen binnen haar eigen grenzen. 'Wijchen is meer dan een forensenstadje. Voorzieningen dragen er toe bij dat de samenleving écht samen blijft leven en dat daarmee hechting kan plaatsvinden. Het bieden van voldoende onderwijshuisvesting wordt daarin als essentieel beschouwd, omdat de identiteit van een stad dan van onderop wordt opgebouwd.', aldus een geïnterviewde wethouder.

Na opening van het vmbo-college in 2008 is het aantal leerlingen sterk gestegen. Van 772 leerlingen in 2008 tot 1.078 leerlingen in 2012. De praktijk wees uit dat het merendeel van het aantal leerlingen uit Wijchen inderdaad de voorkeur genoot voor een school in de eigen gemeente. Daarnaast heeft het Maaswaal College ook een grote aantrekkingskracht op de buurgemeenten, waaronder Beuningen, Grave, Heumen en Nijmegen. Het totaal aantal leerlingen uit Grave is groot omwille van twee redenen. De middelbare school in Grave beschikt niet over een bovenbouw VWO. Daarnaast komt de leerlinginstroom afkomstig uit Grave onder meer voort uit het voor de gemeente en het Maaswaal College onvoorzien gegeven dat de middelbare school aldaar in zwaar weer verkeert omwille van teruglopende populariteit. Dit gegeven werkt door op de instroom van het Maaswaal College (dit geldt voor de locatie aan de Oosterweg én de Veenseweg). In onderstaande figuur is de herkomst van de leerlingen van het Maaswaal College (locatie Oosterweg) weergegeven.

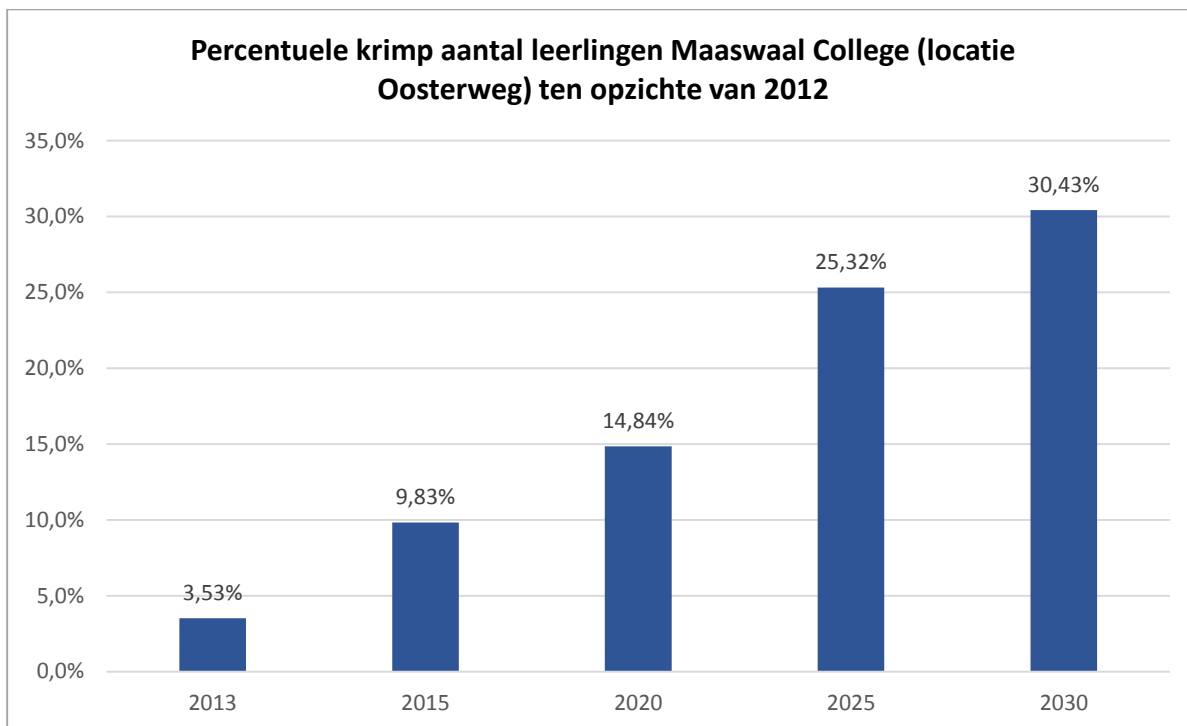

Figuur 11: Herkomst leerlingen Maaswaal College, peildatum oktober 2012 (bron: gemeente Wijchen)

6.3 HUIDIGE PROGNOSES BETEKENEN WEDEROM EEN UITDAGING VOOR HET MAASWAAL COLLEGE

In het schooljaar 2011-2012 was de grens ten aanzien van de huisvestingsmogelijkheden bereikt. Om die reden is voor het schooljaar 2012-2013, in overleg met de gemeente, een instroombeperking ingesteld. Deze beperking houdt in dat alleen in de gemeente Wijchen woonachtige leerlingen worden toegelaten en/of broertjes of zusjes van huidige leerlingen uit de omringende gemeenten. In het schooljaar 2012-2013 is tevens extra huisvesting (lokale) gerealiseerd in het nabijgelegen Mozaïek en is besloten om de instroombeperking voor het schooljaar 2013-2014 te handhaven (brieven van het Maaswaal College aan de gemeente Wijchen, d.d. 13 oktober 2011 en 7 september 2012).

Recent (oktober 2013) is de instroombeperking 'low profile' opgeheven; dat wil zeggen dat opheffing niet via de pers is gecommuniceerd, maar dat leerlingen van buurgemeenten wel weer worden toegelaten. Hiermee wordt beoogd te anticiperen op de terugloop van het aantal leerlingen. In juni 2013 heeft het ITS (onderdeel van de Radboud Universiteit Nijmegen) de toekomstige leerlingaantallen in kaart gebracht. In figuur 12 de percentuele krimp van het aantal leerlingen ten opzichte van 2012 weergegeven. De percentuele krimp loopt op tot 30,43% in 2030. De leerlingenprognoses van ITS zijn gebaseerd op gegevens van PRIMOS 2013-2033; voor de Gelderse prognose wordt hetzelfde model gebruikt (zie ook voetnoot nr. 2 op pagina 14). De Gelderse prognose voorspelt een krimp van 26,1% (ten opzichte van 2010) het aandeel jeugdigen 0-20 jaar.

Figuur 12: Percentuele krimp aantal leerlingen Maaswaal College (locatie Oosterweg) ten opzichte van 2012 (bron: ITS juni 2013)

6.4 CONCLUSIE

Wijchen had een uitgesproken ambitie om te komen tot een volledig onderwijsaanbod binnen haar eigen grenzen. Wijchen heeft daarmee bewust gepoogd om de gemeente aantrekkelijker te maken voor een jonger publiek, opdat zij voor het middelbare onderwijs niet langer hoefden uit te wijken naar buurgemeenten. De ambitie druiste in tegen de toenmalige prognoses, maar Wijchen was ervan overtuigd dat leerlingen uit Wijchen, zodra de mogelijkheid voorhanden is, voor een school in de eigen gemeente kiezen. De praktijk wijst uit dat de ambitie, alhoewel deze tegen de prognoses indruiste, goed kan uitpakken. Daarbij zijn onvoorziene ontwikkelingen, zoals de grote aantrekkingskracht van het Maaswaal College op andere buurgemeenten, alsmede het gegeven dat een scholengemeenschap van een buurgemeente kampt met een teruglopende populariteit, van positieve invloed geweest op de leerlingensroom van de vmbo-afdeling van het Maaswaal College. De prognoses wijzen echter uit dat er sprake is van een kortstondige piek in de groei van het aantal leerlingen en dat het Maaswaal College in de toekomst wederom voor een uitdaging staat.

7. DE ZANDLOPER: ANTICIPEREN OP DREIGENDE VERSCHRALING VOORZIENINGENNIVEAU

Demografische krimp kan leiden tot een verminderd draagvlak voor voorzieningen in kleine kernen. In dat geval dreigen voorzieningen te worden geconcentreerd in de hoofdkern. Vergrijzing daarentegen veronderstelt juist een toenemende behoefte aan een nabijgelegen goed geoutilleerd voorzieningenniveau. Met de bouw van een multifunctionele accommodatie (MFA) lijkt de gemeente te hebben willen anticiperen op de dreigende gevolgen van de krimp, vergrijzing en ontgroening. De vraag die de Rekenkamercommissie zich daarom heeft gesteld op basis van de bouw van De Zandloper in Bergharen is:

‘In hoeverre is een MFA zoals De Zandloper een antwoord op de dreiging dat voorzieningen in kleine kernen niet meer levensvatbaar zouden zijn?’

7.1 DE BOUW VAN DE ZANDLOPER KOMT VOORT UIT EEN DREIGENDE VERSCHRALING VAN HET VOORZIENINGENNIVEAU IN BERGHAREN EN EEN TOENEMEND AANTAL LEERLINGEN VAN DE BASIS-SCHOOL

MFA De Zandloper (hierna: De Zandloper) in Bergharen is de tweede fysieke Brede School⁵ die de gemeente samen met betrokken partijen heeft gerealiseerd. In de notitie Maatschappelijk Vastgoed gemeente Wijchen (maart 2012) wordt een MFA als volgt gedefinieerd: ‘Een MFA is een gebouw met ruime openingstijden waarin samenwerkende partijen hun programma’s en activiteiten op elkaar afstemmen.’ MFA’s worden beschouwd als het instrument om invulling te geven aan het inhoudelijk concept van Brede Scholen.

De realisatie van de Zandloper kent een lange voorgeschiedenis. Het dorp Bergharen was in de aanloop naar de Strategische visie Wijchen 2025 reeds aangemerkt als tweede kern van Wijchen, met het oog op de ontwikkeling van uiteenlopende voorzieningen. Primaire aanleiding voor de bouw van de Zandloper was echter het gegeven dat het toenmalige dorpshuis Bergharen niet meer optimaal kon worden gebruikt door het verenigingsleven, vanwege beperkingen op het gebied van milieutechnische eisen. Ook was er sprake van een groeiend aantal leerlingen van de lokale basisschool, basisschool Wingerd, waardoor behoefte was aan uitbreiding. Tegelijkertijd deed zich in Bergharen ook een verschraling van het voorzieningenniveau voor. Dit werd als groot probleem beschouwd, in het bijzonder voor senioren, omdat zij aangewezen zijn op het eveneens terugtrekkend openbaar vervoer.

De doelstelling van de Zandloper werd: ‘het creëren van een centrale ontmoetingsplaats voor iedereen in en nabij Bergharen, voor jong en oud en waar een samenhangend aanbod van voorzieningen wordt verzorgd op het gebied van educatie, zorg, welzijn, cultuur en dienstverlening, voor nu en in de toekomst. Hierbij wordt sterk ingezet op het maximaal combineren van een aantal functies zodat het dorp Bergharen gedurende een lange(re) periode deze investering en het ontworpen gebouw optimaal kan gebruiken’ (subsidieaanvraag voor subsidieregeling ‘Vitaal Gelderland, onderdeel kulturhus). ‘De insteek vanuit leefbaarheid toentertijd was: hoe houd je een dorp zo lang mogelijk leefbaar, daarbij in ogenschouw nemende dat je inwoners niet kunt verplichten om hun boodschappen te halen bij de Spar, dan wel dat je partners niet kunt verplichten om zich te vestigen in Bergharen’, aldus een geïnterviewde beleidsadviseur.

⁵ Een brede school combineert onderwijs met voorzieningen waar leerlingen, ouders en een buurt of wijk behoefte aan hebben.

Onder de bewoners van Bergharen is een wenseninventarisatie uitgevoerd. Aan de bewoners is de vraag voorgelegd wat zij de belangrijkste functies van de nieuwe accommodatie vinden. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat men vooral een plek wilde waar men elkaar kon ontmoeten. Bij het samenstellen van de functies vormde de basisschool het vertrekpunt. Daarnaast is beoogd om een differentiatie in de doelgroep te bewerkstelligen. 'Aan senioren kan worden gevraagd om aan de kinderen van de basisschool voor te lezen. Tegelijkertijd kunnen bovenbouw leerlingen de senioren ondersteunen bij allerlei ICT zaken.', aldus een geïnterviewde beleidsadviseur. Zodoende werd gekeken naar de verschillende functies en de wijze waarop deze elkaar kunnen aanvullen dan wel versterken.

De bouw van De Zandloper is in het jaar 2007 van start gegaan, in november 2008 is De Zandloper opgeleverd en in mei 2009 is deze officieel opgeleverd (Rapportage onderzoek Multifunctionele accommodaties. Rekenkamercommissie Wijchen, 15 juni 2012).

7.2 ZO WEINIG MOGELIJK RESTMETERS EN ZO FUNCTIONEEL MOGELIJKE RUIMTES VORMDEN HET UITGANGSPUNT OM EEN LEVENSVATBAAR MFA TE REALISEREN

De ervaring leert dat het moeilijk is om te anticiperen op de behoeften van de toekomstige gebruiker. Om die reden werd het van groot belang geacht om voor een gezonde exploitatie zo weinig mogelijk 'restmeters' en zo functioneel mogelijke ruimtes te realiseren, opdat deze door een diversiteit aan functies in gebruik kunnen worden genomen. Bij de bouw is zodoende ook geanticipeerd op de functie zorg en thans is men voornemens om de sociale wijkteams een dagdeel per week in de Zandloper te plaatsen. Voor de Zandloper zijn ook de prognose van het aantal basisschoolleerlingen en de prognoses kinderopvang bezien. De prognose voor het aantal basisschoolleerlingen, opgenomen in het Integraal Huisvestingsplan onderwijs gemeente Wijchen (2003), wijst uit dat de toenmalige capaciteit van de Wingerd 8 lokalen bedraagt, terwijl er een ruimtebehoefte bestond van 9 lokalen tot aan het schooljaar 2012/2013. Na de bouw van De Zandloper beschikt de Wingerd over 9 lokalen. Tot slot is bij de bouw van de Zandloper rekening gehouden met de woningbouwplanning.

7.3 CONCLUSIE

In Bergharen was er enerzijds sprake van een verschraving van het voorzieningenniveau en anderzijds van een toenemend aantal leerlingen van basisschool Wingerd, waardoor behoefte was aan uitbreiding. Dit vormde concrete aanleiding voor de bouw van de Zandloper en was derhalve ook een antwoord op de dreiging dat voorzieningen in kleine kernen niet meer levensvatbaar zouden zijn. Of de Zandloper ook inderdaad heeft bijgedragen aan de leefbaarheid van de kern vormde geen onderwerp van onderzoek en deze vraag kan daarom ook niet worden beantwoord. Daarentegen kan wel geconcludeerd worden dat een levensvatbaar MFA niet een vanzelfsprekendheid is; het is een uitdaging om een MFA geschikt te maken voor een diversiteit aan functies. Anticiperen op de toekomstige behoeften van de gebruiker vormt te allen tijden een uitdaging.

BIJLAGE A OVERZICHT GERAADPLEEGDE DOCUMENTEN

- Analyse verhuisbewegingen Stadsregio Arnhem Nijmegen, april 2013
- Brieven Maaswaal College aan gemeente Wijchen inzake instroombeperking, oktober 2007/ september 2012
- Coalitieakkoord 2010-2014 'Mensen maken het verschil'
- De communicatie, Kulturhus Bergharen, interview met projectleider Mirjam Derks, datum onbekend
- Demografische ontwikkelingen 2010-2040. Ruimtelijke effecten en regionale diversiteit. Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag 2013
- Haalbaarheidsonderzoek Multifunctionele voorzieningencampus Wijchen, april 2005
- Informatienota reactie op mobiliteitsaanpak en concept Verstedelijkingsvisie, 5 april 2011
- Informatienota toekomst vmbo Maaswaal College, 22 juni 2004
- Integraal huisvestingsplan onderwijs gemeente Wijchen, november 2003
- Primos. Transparantie in cijfers. ABF Research, december 2010
- Prognoses voorgezet onderwijs regio Nijmegen 2013-2030, een voorspelling van het aantal vo-leerlingen en de toekomstige leerlingenafhankelijke ruimtebehoefte, ITS juni 2013
- Raadsvoorstel Brede School annex Kulturhus Bergharen (inclusief projectplan), 27 januari 2004
- Raadsvoorstel Realisatie nieuwbouw vmbo-college, centrale sporthal en multifunctioneel sportontmoetingsplein met bijbehorende infrastructuur bij de Oosterweg (inclusief gewijzigd voorstel), 28 maart 2006
- Rapportage onderzoek multifunctionele accommodaties, Rekenkamercommissie Wijchen, 15 juni 2012
- Strategische Visie Wijchen 2025, maart 2007
- Subsidieaanvraag voor subsidieregeling 'Vitaal Gelderland, onderdeel kulturhus, datum onbekend
- Van Mammoet tot Maaswaal, terugblik bij het 12,5 jarig bestaan van het Maaswaal College, oktober 2005
- Verslag commissie Ruimtelijke Zaken, 14 april 2011 (verstedelijkingsvisie)
- Verslag raadsvergadering 28 april 2005 (strategische visie), inclusief amendement fractie Leefbaar Wijchen en CDA en PvdA inzake bevolkingsgroei
- Verstedelijkingsvisie. Van koers naar keuze. Integratie visie op de gebundelde kracht van stad en land, 30 juni 2011
- Vierde nota over de ruimte ordening extra (deel 4), 1991
- Waalsprongmonitor 2011 'Bevolking en woningen in de Waalsprong, augustus 2012
- Wmo-beleidsplan 2012-2015, december 2011
- Woonvisie 2012-2016 'Duurzaam Wijchen'

Prognoses

- CBS-prognose 2005-2025
- CBS-prognose 2007-2025
- CBS-prognose 2009-2040
- CBS-prognose 2011-2040
- Gelderse prognose 2000-2015
- Gelderse prognose 2004-2030
- Gelderse prognose 2007-2040
- Gelderse prognose 2010-2040
- Gelderse prognose 2012-2050

BIJLAGE B OVERZICHT GEÏNTERVIEWDE PERSONEN

- mevrouw M. Derks, beleidsadviseur gemeente Wijchen
- de heer R.W.M. Engels, wethouder gemeente Wijchen
- de heer S. Hoogveld, projectleider woonmonitor provincie Gelderland
- de heer H. Keijman, directeur Maaswaal College
- de heer M. Mentink, sectorhoofd regionale ontwikkeling Stadsregio Arnhem Nijmegen
- de heer J. Provoost, programmamanager wonen Stadsregio Arnhem Nijmegen
- de heer M.J.F.J. Thijsen, wethouder gemeente Wijchen

BIJLAGE C VERWERKING AMBTELIJK WEDERHOOR

Ambtelijke reactie	Wijze van verwerking
p. 12 reactie college: Wel willen wij nog opmerken dat onze gemeente inmiddels al twee jaar meer dan 41.000 inwoners telt, terwijl in de grafieken in het onderzoeksrapport Wijchen nog ruim onder de 41.000 inwoners zit. Dit vraagt om een aanpassing.	Op pagina 12 is de ontwikkeling van de bevolkingsomvang in Wijchen in de periode tot aan 2012 weergegeven. De Rekenkamercommissie heeft deze periode verlengd tot aan 1 januari 2013, waarop volgens de gegevens van het CBS het inwonertal van Wijchen 41004 bedraagt.
p. 18 reactie college: Wij zijn van mening dat de conclusie op pagina 18 te stellig van karakter is. De beide prognoses (CBS en Gelderse prognoses) zijn wel eenduidig ten aanzien van de vergrijzing (de verschillen blijven binnen acceptabele marges), maar minder eenduidig ten aanzien van de ontgroening. De CBS prognose verwacht naar 2030 duidelijk een mindere mate van ontgroening, terwijl de Gelderse prognoses een toenemende afname van het aandeel jeugdigen in de bevolkingssamenstelling verwacht.	De Rekenkamercommissie heeft de conclusie van het college overgenomen in het rapport.
Algemeen reactie dhr. Keijman: Graag letten op juiste schrijfwijze Maaswaal College	De Rekenkamercommissie heeft de juiste schrijfwijze doorgevoerd in het rapport
p. 30 reactie dhr. Keijman: 'junior' vervangen door 'volledig vmbo'	De Rekenkamercommissie heeft deze opmerking overgenomen
p. 31 reactie college: In figuur 11 op pagina 31 geeft u de herkomst van leerlingen op Maaswaal College weer voor zowel de locatie Oosterweg (VMBO) als de locatie Veenseweg (HAVO en VWO). Aangezien hoofdstuk 6 betrekking heeft op de invloed van de prognoses en toenmalige ambities op de ontwikkeling van de locatie Oosterweg, vinden wij het, ter voorkoming van een onjuiste interpretatie, beter om figuur 11 hier op aan te passen. Deze figuur heeft immers een ondersteunende functie bij de verklaring van de groei van de leerlingenaantallen op de locatie Oosterweg (nieuwbouw VMBO). Figuur 12 richt zich immers ook uitsluitend op de locatie Oosterweg.	De Rekenkamercommissie heeft figuur 11 aangepast, zodoende dat alleen de herkomst van leerlingen aan de Oosterweg is weergegeven.
p. 31 reactie college: Op pagina 31 spreekt u over een percentuele krimp oplopende tot 30,43% in 2030 bij het aantal leerlingen op het Maaswaal College. Wij vinden dit een erg hoog	De Rekenkamercommissie heeft de volgende passage toegevoegd: "De leerlingenprognoses van ITS zijn gebaseerd op gegevens van PRIMOS 2013-2033; voor de

percentage en vragen ons af waarop dit percentage is gebaseerd? Er is namelijk geen eenduidigheid in de prognoses van ontgroening binnen onze gemeente. Zie hiervoor ook onze eerdere opmerking.	Gelderse prognose wordt hetzelfde model gebruikt (zie ook voetnoot nr. 2 op pagina 14). De Gelderse prognose voorspelt een krimp van 26,1% (ten opzichte van 2010) het aandeel jeugdigen 0-20 jaar.”
p. 30 reactie dhr. Keijman: Hier worden twee grootheden samengevoegd. Het totaal aantal leerlingen uit Grave is groot vanwege twee redenen: Het ontbreken van een bovenbouw VWO en een teruglopende populariteit van de gehele school in Grave, dus dat heeft ook zijn effect op de instroom VMBO.	De Rekenkamercommissie heeft de betreffende passage als volgt aangepast: “Het totaal aantal leerlingen uit Grave is groot vanwege twee redenen. De middelbare school in Grave beschikt niet over een bovenbouw VWO. Daarnaast komt de leerlingenstroom afkomstig uit Grave onder meer voort uit het voor de gemeente en het Maaswaal College onvoorzien gegeven dat de middelbare school aldaar in zwaar weer verkeert omwille van teruglopende populariteit. Dit gegeven werkt door op de instroom van het vmbo van het Maaswaal College.”
p. 32 reactie dhr. Keijman: opmerking bij figuur 12 ‘percentuele krimp aantal leerlingen Maaswaal College.’ In deze cijfers is het effect van de opheffing van de instroombeperking niet meegenomen	De Rekenkamercommissie heeft deze aanvulling niet in de tekst opgenomen, omdat in de rapportage van het ITS ook geen melding wordt gemaakt of er bij de prognoses rekening is gehouden met de toenmalige instroombeperking
p. 32 reactie dhr. Keijman: Is een onjuiste formulering mede gelet op eerdere opmerkingen. Er is altijd grensverkeer; wat in het vmbo wat meer dan normaal was vanwege teruglopende populariteit van de middelbare school in Grave p. 32 reactie college: In de conclusie op pagina 32 staat de zin “Geluk heeft hierbij toch een rol gespeeld, doordat een onderwijsinstelling in één van de buurgemeenten minder aantrekkelijk werd voor de leerlingen aldaar”. Dit vinden wij niet de juiste bewoordingen. Het lijkt ons beter om te spreken van het feit dat “onvoorzien ontwikkelingen op een scholengemeenschap in een buurgemeente” van positieve invloed zijn geweest op de leerlingenstroom van het VMBO in Wijchen.	De Rekenkamercommissie heeft de betreffende passage als volgt aangepast: “De praktijk wijst uit dat de ambitie, alhoewel deze tegen de prognoses indruiste, goed kan uitpakken. Daarbij zijn onvoorzien ontwikkelingen, zoals de grote aantrekkingskracht van het Maaswaal College op andere buurgemeenten, alsmede het gegeven dat een scholengemeenschap van een buurgemeente kampt met een teruglopende populariteit, van positieve invloed geweest op de leerlingenstroom van de vmbo-afdeling van het Maaswaal College.”
p. 33 reactie college: Wij vinden het relevant om in paragraaf 7.1 te vermelden dat het dorp Bergharen al bij de voorbereidingen van de Strategische visie Wijchen 2025, die door u eerder in het rapport is aangehaald, met het oog op de ontwikkeling van uiteenlopende voorzieningen is aangemerkt als tweede kern van Wijchen. De	De Rekenkamercommissie heeft de passage als volgt aangepast: “De realisatie van de Zandloper kent een lange voorgeschiedenis. Het dorp Bergharen was in de aanloop naar de Strategische visie Wijchen 2025 reeds aangemerkt als tweede kern van Wijchen, met het oog op de ontwikkeling van uiteenlopende voorzieningen.”

Zandloper is primair gebouwd omdat het toenmalige dorpshuis bouwvallig en te klein was geworden. De combinatie met de basisschool en de gymzaal paste uiteindelijk prima in de realisatie van de brede-school-gedachte en het kulturhusconcept met als doel wederzijdse versterking van de voorzieningen.	
p. 34 reactie college: Bij de voetnoot 6 op pagina 34 willen wij opmerken dat de prognosecijfers voor de basisschool Wingerd in Bergharen zijn terug te vinden in de verschillende IHP's uit meerdere jaren.	De Rekenkamercommissie heeft het IHP uit 2003 nageslagen en de volgende passage toegevoegd: “De prognose voor het aantal basisschoolleerlingen, opgenomen in het Integraal Huisvestingsplan onderwijs gemeente Wijchen (2003), wijzen uit dat de toenmalige capaciteit van de Wingerd 8 lokalen bedraagt, terwijl er een ruimtebehoefte bestond van 9 lokalen tot aan het schooljaar 2012/2013.”